

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

**Fakulta sociálních věd
Institut komunikačních studií a žurnalistiky**

Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

Novinář Vítězslav Kocourek

Vypracoval: Lucie Kocourková
Konzultant: Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.
Studijní program: Mediální a komunikační studia
Studijní obor: Žurnalistika
Rok: 2006/2007
Semestr: VI.

SCHVÁLENO

Přihláška bakalářské práce

Jméno studenta: Lucie Kocourková

Semestr: 4. semestr

Mediální zaměření: tisk

Název práce: Novinář Vítězslav Kocourek

Základní vymezení tématu (základní hypotéza):

Tématem studie bude přiblížení osobnosti novináře, překladatele a nakladatelského pracovníka Vítězslava Kocourka.

Teze bakalářské práce:

Cílem práce je přinést obraz osobnosti V. Kocourka a jeho publikační činnosti. Hlavní důraz bude kladen na jeho práci jako šéfredaktora nakladatelství Československý spisovatel a také na okolnosti opuštění toho postu v roce 1959, a to v širší souvislosti s kauzou Škvoreckého románu Zbabělci. Text bude čerpat z literatury, autentických vzpomínek, rodinných záznamů a z publikovaných i nepublikovaných rukopisů V. Kocourka.

Seznam základní literatury:

- Bauer, Michal: Zbabělci v lednu 1959 (1), In: Tvar, Roč. 11, č. 13/2000, In: Edice TVARy, Sv. 13 (2000)
Bauer, Michal: Zbabělci v lednu 1959 (II), In: Tvar, Roč. 11, č. 14/2000, In: Edice TVARy, Sv. 14 (2000)
Kocourek, Vítězslav: Co bylo, bylo, In: Literární noviny č.10-21/1991
Kocourek, Vítězslav: rukopisné záznamy
Lexikon české literatury I-III (sv. 1-5), Praha, Academia
Slovník českých spisovatelů I-II, Praha, Brána 1998
Skácel, Jan; Fried, Jiří: Vzájemná korespondence, Praha Nakladatelství Lidové noviny 2001
Vzpomínky současníků a přátel (Adolf Branald, Jiří S. Kupka, Zuzana Huláková ad.)
Dobová periodika (Studentský časopis, Mladá kultura, Lidové noviny, Rudé právo; Kultura, Květen, Kytice, Literární noviny, Nový život, Tvorba)

Jméno konzultanta: Doc. PhDr. Barabara Köpplová, CSc.

(svým podpisem potvrdí, že souhlasí se spoluprací na tématu, schvaluje základní teze a ve stanoveném termínu odevzdá posudek na práci):

Datum

Podpis studenta

Podpis konzultanta

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a s využitím uvedených pramenů. Práce obsahuje 67 247 znaků.
Děkuji své konzultantce PhDr. Barboře Kopplové za pomoc a připomínky.

V Praze dne 18. května

Lucie Kocourková

OBSAH

OBSAH.....	str. 4
1. Úvod.....	str. 5
2. Životopis Vítězslava Kocourka	
2.1 Dětství a mládí.....	str. 7
2.2 Za války a po válce.....	str. 15
2.3 První etapa v Československém spisovateli.....	str. 23
2.4 Kauza Zbabělci.....	str. 28
2.5 DILIA a SNDK.....	str. 36
2.6 Kocourek jako překladatel a autor románů pro mládež.....	str. 42
2.7 Druhá etapa v Československém spisovateli, zákaz publikování.....	str. 45
2.8 Poslední tvůrčí období.....	str. 47
3. Závěr.....	str. 49
4. English Summary.....	str. 50
5. Literatura.....	str. 51
6. Přílohy.....	str. 54

1. Úvod

Úkolem této práce je představit v souhrnu život novináře, překladatele a nakladatelského pracovníka Vítězslava Kocourka (1920 – 1995), a to formou životopisné studie.

Vítězslav Kocourek není všeobecně známou osobností, přesto je vhodné jej pro jeho působení jako šéfredaktora nakladatelství Československý spisovatel i soustavnou práci v oblasti literatury pro děti a mládež v kontextu poválečné literatury připomenout. Tato práce je prvním, a prozatím také jediným, pokusem přiblížit a shrnout život a práci Vítězslava Kocourka. Rozsah předepsaný pro bakalářskou práci je pochopitelně omezen, proto nelze tvrdit, že by téma bylo naprosto vyčerpané.

Práce tedy podává základní přehled o Kocourkových pracovních aktivitách, v menším rozsahu některé detaily o osobním životě. Snaží se podat objektivně svědectví o jednotlivých etapách jeho novinářské, překladatelské i spisovatelské kariéry, úměrně významu těchto fází z hlediska naší literatury a historie médií. Největší důraz je kladen na etapy, které se váží k jeho nakladatelské činnosti, především v Československém spisovateli, a připomíná se zde podrobně sled událostí, které vyvolalo vydání prvotiny Josefa Škvoreckého *Zbabělci* v roce 1958, na němž se značnou měrou podílel V. Kocourek spolu s tehdejšími řediteli nakladatelství Ladislavem Fikarem, a jehož následky pak také oba nesli. Je zde přiblížena také menší aféra, která vznikla v nakladatelství SNDK na přelomu let 1966/1967 kvůli dětské encyklopedii *Vesmír, Země, člověk a my děti*. Celkově se práce přidržuje chronologického vývoje událostí.

Část práce čerpá z autentických rodinných vzpomínek, z dokladů a dokumentů obsažených v pozůstalosti. Pozůstalost zahrnující rukopisy, poznámky, překlady, novinové výstřižky, pracovní materiály a korespondenci věnovala rodina V. Kocourka Památníku národního písemnictví, kde se v přítomné době nalézá v prvním stupni evidence. Cenným pramenem je také amatérsky pořízený videozáznam vystoupení V. Kocourka v Divadle Viola, které bylo věnováno jeho životu a tvorbě a kde kromě předčítání ze rukopisů hovořil o mnoha údobích svého života.

Text obsahuje na mnoha místech citace z literárně stylizovaných pamětí V. Kocourka, které vycházely na pokračování v Literárních novinách v první polovině roku 1991.¹ Dále využívá či odkazuje na práce Kocourkových současníků, z nichž nejvíce využívá paměti Josefa Hiršala.² V části věnované působení Vítězslava Kocourka jako šéfredaktora nakladatelství Československý spisovatel, se opírá o sekundární literaturu k tomuto tématu se vztahující (Bauer). Práce dále obsahuje citace z dobového tisku.

Text obsahuje množství odkazů na osobnosti nejen české literatury a kultury. V poznámkovém aparátu, který často čerpá z různých naučných slovníků v knižní či elektronické podobě, nejsou rozváděny notoricky známé osobnosti literárního a kulturního života jako např.

Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert apod.

Skutečnost, že Vítězslav Kocourek byl členem rodiny, konkrétně mým dědečkem, usnadňuje shromažďování informací, avšak je zde větší riziko subjektivního přístupu k tématu, jak při rešeršování, tak ve fázi realizace samotného textu. Domnívám se však, že práce požadavkům odborného textu vyhovuje.

¹ Viz seznam literatury.

² Viz seznam literatury.

2. Životopis Vítězslava Kocourka

2.1 Dětství a mládí

Vítězslav Kocourek se narodil 3. srpna 1920. Jeho otec Karel sloužil za Rakouska – Uherska u dragounů, v československé armádě pak byl proviantním důstojníkem, matka Marie byla ženou v domácnosti. Vítězslav byl jediným dítětem na tehdejší dobu již starších manželů, narodil se v Praze, ale do osmi let žila rodina v Košicích, kam následovala služebně otec. V roce 1928 se vrátili do Prahy, kde žili nejprve na Královských Vinohradech, po třech letech se přestěhovali do Libně, kde Vítězslav nastoupil do reálného gymnázia.

„Od hodě raného dětství jsem byl uhranut světem tištěného slova. ... I v době, kdy jsem chodíval na procházku s rodiči, jsem se shýbal – patrně v jakési touze po nekonvenční osvětě – pro kdejaký útržek pohozeného potištěného papíru,³“ začínají Kocourkovy vzpomínky na dětství. Na libeňském gymnáziu se dostal do společnosti hochů s podobnými zájmy. Studenti byli velmi činorodí, a to v mnoha oblastech, pěstovaly se sporty, kopaná, atletika, basketbal, ale studenti pro sebe hráli i divadlo (například nastudovali Voskovcovu a Werichovu *Vest Pocket Revue*)⁴. Už terciáni a kvartáni si vydávali hektografované školní měsíčníky *Echo tercie* a *Obzor*.⁵ Spolu s Kocourkem gymnázium navštěvovali budoucí básníci Vlastimil Školaudy⁶ a Michal Sedloň⁷ nebo budoucí kritik Jiří Hájek⁸. Kocourek vzpomínal rád i na své

³ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (1) Pozdní místopis starého (mladého) knihomila. *Literární noviny*. 7. 3. 1991, č. 10, s. 16

⁴ Zdroj: rukopis v pozůstalosti.

⁵ Zdroj: rukopis v pozůstalosti.

⁶ Vlastimil Školaudy (1920-1990), básník, zpěvák v operních sborech, 1945-1948 redaktor *Rudého práva*, autor angažovaných básní. Z poezie: *Žáry* (1945), *Píseň domova* (1948), *U nás doma* (1956), *Zazvoň u mých dveří* (1977).

profesory, obzvláště na Václava Lindu, „ vynikajícího učitele dějepisu, který chápal svůj předmět ne jako soubor dat nutných k osvojení, nýbrž jako návod k porozumění pohnutkám lidského konání“⁹, a na učitele literatury Jaromíra Pospíšila, „ který věru nezavíral moderní literaturu před svými žáky na klíč“¹⁰ a snad i jeho zásluhou se v nich láska k literatuře rozvíjela. Tak také kromě obvyklých výletů se spolužáky do kavárny nebo méně vytříbených podniků, chodili studenti do pražských knihkupectví, a především navštěvovali antikvariáty. Jejich oblíbenými byli antikvariáty Šolc a Šimáček v Karlíně, Hendrychův antikvariát v Husově ulici, Strakův v pasáži Černá růže nebo Česká expedice ve Spálené ulici s vedoucím Pavlem Meiselem¹¹, se kterým se přátelili i za války: „ Snad jsme se tehdejšímu vedoucímu prozradili nějakou poznámkou, snad si povšiml, jak okázale se nezajímáme o Bromfielda či Mitchellovou, tehdejší hity ... zkrátka jsme mu padli do oka tak, že nás jednou pozval dozadu za pulty na kus řeči. Začalo se o mladé poezii, a tu nás přítel knihkupec překvapil, když prohlásil, že z těch mladých (a věděl o Blatném, Kainarovi, Hanuší Bonnovi, Bednářovi!) se mu nejhlubší zdá být Jiří Orten. ... Ohromilo nás to, a od té doby se návštěvy v České expedici proměnily v jakási kolokvia o literatuře, v besedy posléze nejenom o literatuře – a nebylo divu, vždyť jsme seznali, že náš příznivec Meisel nemůže dostát předpisům norimberských zákonů, sám na to činil narážky. ... Pak naše návštěvy u Pavla Meisela skončily. Jednoho dne jsme ho za pultem nenašli, nebyl přítomen ani za týden, ani za měsíc, a teprve mnohem později jsme se odjinud dozvěděli, že náš příznivec z České expedice odešel od svých knih navždy. Byl popraven za účast v protiněmeckém odboji.“¹²

⁷ Michal Sedloň (5.9.1919 – 1.3.1982), vl. jm. Antonín Neureuter, básník, spisovatel a překladatel. Po r. 1945 redaktor *Rudého práva*, 1952-62 redaktor nakladatelství Mladá fronta, 1962-69 v časopisu *Květen*. Z beletrie: *Máte pepřná* (1944), *Větevka mimózy* (1947), *Vzpouř srdce* (1957).

⁸ Jiří Hájek (17.7.1919 – 13.10.1994), básník, literární a divadelní kritik. Za války působil v odbojových organizacích Pochodeň a Předvoj, 1945-48 redaktor *Rudého práva*, 1953-59 vedoucí redaktor a šéfredaktor nakl. Mladá fronta, 1959-68 šéfredaktor měsíčníku *Plamen*, 1969-76 řídil obnovený týdeník *Tvorba*.

⁹ Zdroj: rukopis v pozůstalosti.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (1) Pozdní místopis starého (mladého) knihomila. *Literární noviny*. 7. 3. 1991, č. 10, s. 16

¹² Viz tamt.

Když se někdo Kocourka ptal, kteří básníci je tenkrát nejvíce okouzlovali, vždy vyjmenoval stejný trojlístek: Vítězslav Nezval, František Halas a Jaroslav Seifert, zralí básníci, kteří učarovali dospívající mládeži. Kocourek a jeho přátele tehdy cítili největší spříznění s Nezvašem a byli vášnivými obdivovateli surrealismu, básnického směru, který tehdy představovala Surrealistická skupina založená v roce 1934, jejímiž hlavními protagonisty byli právě Nezval, Karel Teige, Konstantin Biebl, výtvarníci Jindřich Štýrský, Toyen a další. Studenti četli moderní českou poezii, ale také Eluarda a Bretona (které ostatně díky škole, kde měli od primy francouzštinu, mohli brzo číst v originále) nebo Zpěvy Maldororovy.

Surrealismus je lákal tím, že dovoloval takřka každému stát se básníkem, jeho metody byly jasné. „Psát, malovat, kreslit kadávry, lepit koláže a snímat frontáže nám připadalo náramně jednoduché a okouzující,“ píše Josef Hiršal¹³ v knize *Vínek vzpomínek*¹⁴.

Mládež, která se chtěla v literatuře prosadit, se sdružovala nejen v Praze, kde byla příležitost nejpřirozenější, ale malé literární skupinky porůznu vznikaly a zanikaly v menších městech. V červnu 1938 se Kocourek seznámil s mladým jičínským básníkem Josefem Hiršalem, který se od té doby řadil k jeho nejbližším přátelům. Hiršal za ním přijel do Prahy s velkorysími plány na sdružení mladých surrealistů z celé republiky. Sám Hiršal vedl malou skupinu studentů surrealistů v Jičíně, jejímiž členy byli kromě něj Josef Honys¹⁵ a Jan Fejfar, který s posledním ročníkem školy básnění zanechal a šel studovat práva.¹⁶ Od svého kamaráda Františka Kozla, který v Praze studoval stavitelskou průmyslovku, se Hiršal dozvěděl, že podobná skupina je i v Praze. „Ukázalo se, že skupinu tvoří učitel Macháček, průmyslovák Čtvrtník, učitel Roll a asi další dva dobrovolníci, jeden z nich byl pozdější básník Vlastimil

¹³ Josef Hiršal (24.7.1920 – 15.9.2003), básník a překladatel. V 50. a 60. letech redaktor v řadě nakladatelství. Byl členem literární skupiny Ohnice. Autor veršů a próz pro děti (*Do práce nám slunce svítí*, 1944, *Snídaně v lese*, 1948, *Kocourkov*, 1959), překládal Ch. Morgensterna, E. A. Poea aj. Z poezie: *Vědro stříbra* (1940), *Matky* (1950), *Soukromá galerie* (1965), *JOB-BOJ* (1968) s B. Grögerovou. Vzpomínkové knihy *Vínek vzpomínek* (1989), *Let let* (1993 a 1994) s B. Grögerovou.

¹⁴ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 30.

¹⁵ Později se již literatuře nevěnoval a není veden v žádném slovníku spisovatelů.

¹⁶ Blíže viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6

Školaudy.“¹⁷ Tím druhým byl Vítězslav Kocourek. Jak později Hiršal i Kocourek vzpomínali, jednalo se tenkrát i o vydání sborníku nebo revue, pro kterou byl připraven název *Krátké spojení*, ale k jejímuž zrealizování nakonec nedošlo.¹⁸ Když se však o sborníku hovořilo, napadlo někoho, že by bylo dobré požádat Vítězslava Nezvala, který býval amatérským literátům nakloněn, aby k chystané publikaci napsal úvodní slovo. Kocourek a Hiršal se ho vydali navštívit do jeho vinohradského bytu. „Nezval ... nás ujišťoval svým pochopením pro naši aktivitu, ale sám valnou aktivitu nejevil, podpora zůstávala v oblasti mravní, jemně dával najevo, že si musíme pomoci sami,“ napsal Kocourek později o tomto setkání¹⁹.

Když Nezval opustil v roce 1938 Surrealistickou skupinu, přiklonili se tito mladí surrealisté na jeho stranu. „My, surrealistický nálev v té době vlastně nejmladší, jsme po Nezvalově rozvodu se skupinou stáli za Nezvalem,“ psal Josef Hiršal²⁰. O politiku se tenkrát většina z nich příliš nestarala, ale Nezval byl pro ně osobnost, kterou následovali.

Na své úplně první setkání s Vítězslavem Nezvalem vzpomínal Kocourek s úctou a nadšením: „Vítězslava Nezvala jsem poprvé živého, z masa a kostí, uviděl, ba dokonce oslovil v jedné z tříd nedávno zbořené školy ve Vladislavově ulici. ... Když jsem se tenkrát tuším v Lidovkách dočetl, že se připravuje cyklus přednášek současných spisovatelů na téma Dnešek a literatura, mé srdce studenta oblouzeného literaturou zaplesalo. Má přijít a přednášet Jaroslav Seifert, Marie Pujmanová, Jaroslav Durych – a hlavně, hlavně Vítězslav Nezval! Nádhera! A tak jsem jednoho podvečera v sedmatřicátém usedl v škamnech příslušné třídy, zaplněné sice z poloviny, zato však vesměs obecenstvem mladým a dychtivým, podobným tomu, které jsem dobře znal z Mozarteata, z hledištěátka D 34. Mistr našich poetických preludů si ten den dal načas, nicméně když konečně dorazil před netrpělivé publikum, nijak nepovažoval za nutné se omluvit. Nýbrž se prostě vpassoval za stůl, rozhlédl se po auditoriu a

¹⁷ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 24

¹⁸ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991.

¹⁹ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (2) Surrealistický Hermes z Jičína. *Literární noviny*. 14. 3. 1991, č. 11, s. 16

²⁰ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 30

jal se improvizovaně rozvíjet své vyznání víry v moderní poetiku. Nebyla to tak docela improvizace, zjistil jsem později, že většina byla obsažena v Moderních básnických směrech, ale Nezval v té chvíli uchvacoval svou obrovskou vervou a nadšením. Nakonec se básník majestátně vztyčil za stolem, opřel se buclatou dlaní o desku, zvrátil hlavu a hledě vizionářsky přes celou místnost kamsi do dálav, zakončil své úvahy recitací. A já, který jsem rok předtím absolvoval trať Paris – Lyon – Méditerranée z Paříže na Côte d'Azur, jsem přemoženě naslouchal sonornímu básnickově hlasu, jak s měkkým moravským přízvukem opakuje sugestivní refrén básně P – L – M.²¹

O to více pak mladé literáty mrzelo, když velký básník opustil avantgardní směry a „místo s bořitelem básnických konvencí jsme se k své lítosti setkávali s poněkud konvenčním panegerikem,²²“ jak si Kocourek později povzdechl. Ale zůstaly v nich vzpomínky na školní léta, kdy byl Nezval jejich básnickým ideálem, a i čtenáři mnohem mladší se po válce a po Únoru k nezvalovské poetice i k surrealismu vraceli, hledající protipól k všudypřítomnému socialistickému realismu. Surrealismus je vůbec jedním z nejživotnějších a nejinspirativnějších směrů v literatuře.

Literární mládež měla možnost publikovat ve dvou časopisech, v *Mladé kultuře*, studentském měsíčníku, který vycházel v letech 1935 - 1938 a redigovali jej postupně Bohuslav Březovský²³, Kamil Bednář²⁴, M. Rotman a Ivan Osvald^{25,26}, a ve *Studentském časopise*, který

²¹ Zdroj: rukopis v pozůstalosti.

²² Tamt.

²³ Bohuslav Březovský (25.11.1912 – 24.6.1976), redaktor a spisovatel. Za války v odboji, od 1944 do konce okupace vězněn. 1955-57 vedoucí redaktor časopisu *Květen*. Z díla: *Blíženci života* (1940), *Člověk Bernard* (1945), *Lidé v květnu* (1954), *Věční milenci* (1965).

²⁴ Kamil Bednář (4.7.1912 – 23.5.1972), básník a překladatel. Pracoval v nakladatelství Melantrich a u V. Petra, 1949-59 v Čs. spisovateli; od 1959 se věnoval pouze lit. činnosti. Sbírkou *Kámen na dlažbě*, 1937, *Kamenný plác*, 1939, *Hladiny tůňi*, 1943, *Jim hostinou bylo*, 1948, *Nezapomenutelný čas*, 1971, *Zahrada v Atlantidě*, 1971. Tvorba pro děti (*Zima – slunce – sníh*, *Malířova zvířátka*, *Labutí jezero*, *Povídám, povídám pohádky*.)

²⁵ Ivan Osvald (21.10.1916 – 14.4.1989), český filmový scénárista, dramaturg, novinář a pedagog. (Zdroj: Československý bibliografický slovník, Vyd. 1. Praha: Academia, 1992. 840 s. ISBN 80-200-0443-2, s. 512)

²⁶ Srov.: *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce, 3/I, M-O*. Vedoucí redaktor doc.PhDr. Jiří Opeltík, CSc. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3, s. 292

vedl dr. Antonín Řeřábek. (*Studentský časopis* začal vycházet jako orgán Kruhu přátel střední školy v čele s předsedou J. Fischerem od r. 1922, od roku 1925 ho vydával Fr. Borový, vydalo se jej celkem dvacet ročníků. Zprvu byl řízen J. Sochořem, pak profesorem Řeřábkem. Od ročníku 1932/1933 v něm pracovali dobrovolní studentští redaktoři.)²⁷ *Mladá kultura* byla levicověji orientována.

Do *Mladé kultury* přispíval Kocourek sporadicky pod pseudonymem Vítězslav Catter a Psohlavec, do *Studentského časopisu* pod jménem vlastním. Ve *Studentském časopise* otiskla své první verše řada básníků, jejichž jména se později stala v literatuře známými²⁸. Své prvotiny v něm tiskli i pozdější prozaici, teoretici divadla či výtvarného umění aj.²⁹ Důležitá pro ně byla rubrika *Z došlých dopisů*, což byla, jak říkal Kocourek,³⁰ taková „malá škola demokracie“, byly v ní tištěny dopisy studentů z různých středních škol, diskutovalo se v ní o literatuře a náplni časopisu, ale i o koedukaci nebo problému česko-německém. V každém čísle byl vyhlášen nejlepší příspěvek a také na konci celého ročníku byly udělovány věcné ceny nejlepším autorům básní, próz apod. Vítězslav Kocourek získal cenu za poezii za ročník 38, mohl si vybrat z nabídky knih a zvolil si sebrané dílo Karla Hynka Máchy. Kdykoli prý někdy jel do zahraničí, bral si tuto knihu s sebou³¹.

Hiršalova jičínská skupina se záhy rozpadla, ale zůstal spojen s Prahou a se *Studentským časopisem*. Josef Hiršal spolu s Ladislavem Fikarem a Josefem Rumlerem³² se stali nejplodnějšími autory, před nimi v časopise publikovali nejvíce Ivan Blatný³³, Josef Kainar³⁴

²⁷ Viz LAPÁČEK, Jiří: Ze života mladých básníků. In: *Sborník Státního okresního archivu v Přerově*. Vyd. 1. Vydal Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv v Přerově, 2004, ISBN 80-86388-20-4, s. 153.

²⁸ Např. Ivan Blatný, Hanuš Bonn, Josef Kainar, Jiří Orten, Pavel Bojar a Ladislav Fikar, Alena Vrbová.

²⁹ Např. Václav Trögr, Jan Drda, František Kožík, Jan Kotalík, Václav Lacina, překladatel Jaroslav Hulák, výtvarník Zdeněk Seidl a další.

³⁰ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

³¹ Tamt.

³² Josef Rumler (20.7.1922 – 1.11.1999), básník, překladatel, literární teoretik. Překládal z polštiny a ruštiny, zabýval se esperantem. Z díla: *Vynášení houslí* (1970), *Hrnek ranního mléka* (1973), monografie *Epik Jaroslav Havlíček* (1973), souborné vydání básní *Libánky s češtinou* (1992).

³³ Ivan Blatný (21.12.1919 – 5.8.1990), český básník a překladatel, příslušník Skupiny 42. V roce 1948 emigroval do Velké Británie. Sbírký *Paní Jitřenka*, 1940, *Melancholické procházky*, 1941, *Tento večer*, 1945, *Hledání přítomného času*, 1947, *Stará bydlíště*, 1979, *Pomocná škola Bixley*, 1987.

a Alena Vrbová³⁵.³⁶ Josef Hiršal se potom v Jičíně zasadil o vydávání nového místního studentského časopisu *Práce*. Pro tuto myšlenku získal jičínského tiskaře Holinku, člena Společnosti přátel studentstva, a výsledkem byl osmistránkový měsíčník. Do něj začali přispívat autoři *Studentského časopisu*, jako byl Fikar, Rumler nebo Gertruda Gopfertová³⁷. Výdaje na tisk časopisu byly pokryty inzercí.³⁸

Přispěvatelé *Studentského časopisu* vystoupili v roce 1940 také s vlastní společnou sbírkou, která vyšla v nakladatelství Melantrich pod názvem *Chvála slova*³⁹, podtitul *Sborník mladé práce*. Sborník uspořádali Josef Šedivý, Alena Vrbová a Jan Kopecký⁴⁰.⁴¹ Kocourek měl ve sborníku otištěny básně „Vesnina báseň“, „Melancholický žalm“ a prózy „Nazdarbůh“ a „Třikrát věnováno.“⁴²

³⁴ Josef Kainar (29.7.1917 – 16.11.1971), básník, dramatik, novinář, hudebník, kreslíř, fotograf. Z poezie: *Nové mýty*, 1946, *Osudy*, 1947, *Veliká láska*, 1950, *Český sen*, 1953, *Člověka hořce mám rád*, 1959, *Lazar a píseň*, 1960, *Moje blues*, 1966). Psal scénická pásma, divadelní hry, písňové texty i verše pro děti.

³⁵ Alena Vrbová (3.10.1919 – 17.3.2004), básnička a prozaička, civilním povoláním lékařka. Ze sbírek: *Blyškání na časy* (1974), *Čarodějný čas* (1988), prózy: *Znova v Montrose* (1971), *Indiánské léto* (1988).

³⁶ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 41.

³⁷ Česká básnička a výtvarnice.

³⁸ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 44.

³⁹ V podstatě odpovědí na Jarní almanach básnický (též 1940) autorů jen o pár let starších.

⁴⁰ Jan Kopecký (13.10.1919 – 20.12.1992), literární a divadelní kritik. 1941-42 redaktor *Lidových novin*, dramaturg několika divadelních scén, 1950-60 vyučoval na DAMU, od 1960 profesorem a vedoucím katedry dějin a teorie divadla na FF UK, v r. 1971 musel ze školy odejít. Spolupracoval s Čs. rozhlasem a televizí. Publikoval řadu studií o divadelnictví.

⁴¹ V knize byly obsaženy ukázky prózy či poezie těchto autorů: Ludvík Binovský, Pavel Bojar, Jiří Hájek, Josef Hiršal, Jaroslav Hulák, Josef Hurta, Vítězslav Kocourek, Jan Kopecký, Otomar Krejča (povídka *Život*), Jaroslav Lipovský, Ernest Mach, Karel Meduna, Antonín Neureiter, Miroslav Němec, Jaroslav Pokorný, Jasněna Rónová, Josef Rumler, Ivan Skála, Zdeněk Šefík, Antonín Šimůnek, Vlastimil Školaudy, Jarmila Šrámková, Miroslav Trojan, Zbyněk Vavřín, František Vrba, Alena Vrbová, Václav Zeman, Lubomír Zink. Devět teoretických textů o literatuře napsali P. Bojar, Jaroslav Červinka, J. Hájek, Jan Herbert, J. Kopecký, Jiří Kotalík, Jaroslav Hlaváček, Josef Šedivý, A. Vrbová.

⁴² Viz *Chvála slova, Sborník mladé poezie*. Uspořádali Josef Šedivý, Alena Vrbová a Jan Kopecký. Vyd. 1. Praha: Melantrich, 1940.

Z krátké Vesniny básně je možné si udělat představu o básnickém stylu dvacetiletého Kocourka:

„Vesnina báseň

Už cítí jaro v nozdrách cikáňata.
Hlas jejich z mýtin lká
a drobí do vzduchu černavá jaderka
a jejich těla zlatá,
jež na lodičkách z papěří
až do Čech plují k zámoří.

Mezi autory *Studentského časopisu* a později *Práce* vznikla také čilá korespondence. Je příznačné, že někteří z nich se vůbec neznali osobně. Vítězslav Kocourek nejvíce vzpomínal na Hiršala, Hiršal pak ve své vzpomínkové knize do okruhu nejbližších „přátel – korespondentů“ řadil Pražáky Fikara a Rumlera a Gopfertovou, která žila v Kyjově.⁴³

Tam trhají si básně v lese,
jež brouček na svých krovkách nese
a přemýšlí o kdovíjaké kráse.

Tak jako my.
Tak jak když vzpomíná se
zní podkovičky z porcelánu
a v hloubkách svého nitra
šeptají s rosou často k ránu:
Dnes ještě ne ... Až zítra.“

⁴³ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 48-65.

2.2 Za války a po válce

Středoškolské vzdělání dokončuje Kocourek 13. června 1939 a téhož roku je zapsán na Právnickou fakultu Karlovy univerzity. Uzavřením vysokých škol se předčasně skončilo i jeho vysokoškolské právnické vzdělání. (Později však v letech 1945-1950 studoval na Filosofické fakultě UK češtinu a filosofii, studium sice řádně uzavřel, ale titulu nikdy nepoužíval.) Vysoké školy měly být uzavřeny původně na tři roky. V prvních válečných letech žili bývalí studenti v čemsi, co Kocourek nazýval s nadsázkou „věčné provizorium“ a sám sobě přezdíval „právnická šestinedělka“, protože na fakultě strávil právě jen těch šest týdnů.⁴⁴

Za války vystřídal hned několik zaměstnání. Od 1. 2. 1940 byl členem sportovní redakce *Národní práce*. O shánění práce se zmiňuje v dopise J. Hiršalovi z 25. 11. 1939:

„Největší z Pierotů!

Dobrý den!

Jsem více než zničen. Hledám práci – možná, že budu, člověče, v Řeznických a uzenářských listech!!!! Je to blbý, to bolí! No ale co může člověk dneska dělat, no né? Ještě je tady jiná naděje, že bych se dostal do Lidovek do sportovní redakce. Ale je to menší naděje, toť se rozumí. ...⁴⁵

Nakonec se dostal do sportovní redakce, ale nikoli *Lidových novin*, jak psal v dopise, ale *Národní práce*. K práci v novinách se dostal trochu kuriózním způsobem. Jednou šel navštívit svého strýce, který byl zubařem, a probírali nastalou situaci přímo v ordinaci, kde strýc právě ošetřoval sportovního novináře Kolaříka, spolupracovníka redakce *Národní práce*. Kolařík se přeptal na Kocourkovy novinářské schopnosti a zkoumal jeho vztah ke sportu, který byl

⁴⁴ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁴⁵ Viz HIRŠAL, Josef. *Vínek vzpomínek*. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6, s. 50

veskrze kladný. Když mu pak přinesl na ukázkou článek, který napsal o jakémsi hokejovém utkání, doporučil ho novinář jako volontéra do redakce.⁴⁶ Ve sportovní redakci *Národní práce*, následnickém listu *Práva lidu*, Kocourek pracoval do 31. 7. 1941. Plat měl nízký (tehdy činil 450 korun), ale nějaký čas věřil, jako většina studentů, kteří byli uzavřením vysokých škol postiženi, že toto opatření je skutečně jen dočasné a že vysoké školy budou znovuotevřeny ještě před koncem války.⁴⁷

V *Národní práci*, která sídlila v Lidovém domě v Hybernské ulici, se mladý novinář seznámil s básníkem Jaroslavem Seifertem, který pro něj představoval uznávanou osobnost, ačkoli jak přiznal, z oné trojice velkých básníků, byl jemu a jeho souputníkům právě Seifert básnický nejvzdálenější.⁴⁸ Jaroslav Seifert pracoval v kulturní rubrice *Národní práce*. „A tu jednou při jednom pondělníku, který tehdy Seifert často lámával, jsem si, redakční novic vyslaný k náhledu stránky, dodal odvahy. Básník se opíral loktem o desku stolu, na němž metér zápolil se sazbou, a mračil se, jak se právě drobounce poškorpil s panem Štěpánkem, zablývaje mu, že dosud nepřinesl poslední Četku z Beethovenovy ulice. ... Básník se od hartusíciho redakčního sluhu otráveně odvrátil, přitáhl si blíž kameninový džbánec stojící opodál, zavdal si rezignovaně pořádný lok, zatímco já jsem ze sebe rozpačitě vypravil, až v poslední vteřině si uvědomuje nevhodnost chvíle, že jsem sepsal jakýsi fejton a zda by se naň pan Seifert nepodíval. Básník si otřel zbyteček pěny ze rtů, upřel na mě své modré oči (kolikrát jsem potom slyšel od žen, jaké sugestivní kouzlo pro ně měly!), řekl nevzrušeně Dejte to sem, vzal si ode mne tři listy rukopisu, přelétl je třívteřinovým pohledem, pak buclatými prsty je na několikrát složil, zastrčil do kapsy a lhostejně dodal: 'Dobrý, ale moc dlouhý, já vám tam něco škrtnu.'“⁴⁹ Onen fejton také prý v následujícím pondělníku vyšel a Kocourek měl

⁴⁶ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁴⁷ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁴⁸ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁴⁹ Srov.: KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (3) Seifertův džbánec. *Literární noviny*. 21. 3. 1991, č. 12, s. 16

potom možnost občas nějaký literárně publicistický text v kulturní rubrice publikovat.⁵⁰ Se Seifertem se v *Národní práci* dál vídávali při společném lámání pondělníků.

Když opustil nepříliš dobře placené místo sportovního redaktora, pracoval Kocourek jako úředník v Českomoravském svazu pro mléko a tuky (8. 9. 1941 – 30. 9. 1942), a později jako laborant v provozu Ing. Vojtěcha Mareše, autorizovaného úředníka pro technickou chemii (1. 10. 1942 – 10. 5. 1945), obojí zaměstnání vykonával v Praze. První ze zaměstnání mu zařídila jeho prateta, aby se vyhnul totálnímu nasazení. Také tam poznal svou budoucí manželku Světluši Anderlovou (1921-1974).

V průběhu války byl členem ilegálních organizací Národního souručenství a Předvoje (do strany potom vstoupil hned po válce), jeho aktivity spočívaly pouze v tom, že napsal několik článků do ilegálního Rudého práva, po válce mu to bylo však uznáno jako účast na protiněmeckém odboji. V Předvoji aktivně působil jeho přítel Jiří Hájek,⁵¹ který jeho činnost nejspíš také dosvědčil.

Živou vzpomínku měl Kocourek na den devátého května 1945, kdy se také pomyslně uzavřel kruh válečného setkávání se Seifertem v *Národní práci*: „Potom jsem se devátého května pětáctýřicet nečekaně opět ocitl v Lidovém domě v Hyberské, kde se v horečné euforii připravovala nová čísla osvobozených novin, Práva lidu, Práce, Rudého práva, a my literáti z ilegální skupiny Předvoj, instruováni Lumírem Čivrným⁵², jsme nesměli chybět. Mírové to ještě moc nebylo, z protilehlé budovy YMCA práskaly proti Lidovému domu výstřely esesáků, a jak jsme se v jedné chvíli před tou zběsilou a zoufalou palbou řítili dolů do bezpečí krytu, spatřil jsem na okenním parapetu vedle balíků starých novin, kovových odlitků,

⁵⁰ Srov. tamt.

⁵¹ Viz pozn. 6, Hájek byl členem IV. ilegálního ÚV KSČ spolu s Lumírem Čivrným.

⁵² Lumír Čivrný (3.8.1915 – 8.12.2001), básník, překladatel. 1936-38 členem skupiny Blok. Od listopadu 1939 do ledna 1940 vězněn gestapem. Účastnil se ilegální práce KSČ. Po válce pracoval v politických institucích, 1968-69 poslancem České národní rady a souběžně do r. 1970 šéfredaktor časopisu *Universum*. Od 1970 nemohl publikovat. Z díla: *Hlavice sloupů* (1938), *Ozvěna ódy* (1960), *Dva sonety z parketu* (1961), v samizdatu *Na dech* (1974), *Stíny* (1978), román *Černá paměť stromu* (1974).

špinavých hadrů od oleje, rozbitých rámu a potrhaných portrétů Emila Háchy i Fuhrera ke svému úžasu známý kameninový džbánec s vymalovanou kyticí na bříšku. Byl to on! Otlučení, oprýskaný, zahozený anebo odsouzený k nepotřebě, ale určitě ten džbánec, jehož ucho svíraly tehdy na počátku zlých časů, té dnes končící války, baculaté prsty českého básníka, který sám jen tak tak, jak jsem později zvěděl, unikl z jejího krvesmilného objetí. Vytáhl jsem jej z hromady harampádí a v té závěrečné křeči vraždění, kdy jsme ještě slyšeli hvízdát kulky, se mně mihl před očima obraz básníka, jak mi nalévá chabého válečného sedmistupňového piva oné neděle 22. června 1941, kdy přišla embargovaná zpráva o tom, že německá vojska o síle 170 divizí s 3600 tanky se ve 3.15 ráno ujala aktivní obrany hranic Velkoněmecké říše se Sovětským svazem, a jak – jindy přece jen opatrný – si mezi dvěma loky hlasitě ulevuje: „Ten Hitler se úplně zbláznil... To je jeho konec!“⁵³

Po skončení války nastoupil Kocourek 11. 5. 1945 do kulturní redakce *Rudého práva*, kde jeho zaměstnanecký poměr trval do 28. 2. 1947. V době svého působení zde se úžeji stýkal s umělci okruhu Divadla satiry, které sídlilo v Umělecké besedě na Malé Straně⁵⁴. Autorsky se s nimi podílel na třech revuích: *Cirkus plechový*, *Zvláštní vydání* (obě 1946) a *Ferda-sirky-Zeměkoule* (1947). Autoři se tenkrát domnívali, že Divadlo satiry se stane Osvobozeným divadlem jejich generace. V roce 1948 však bylo po zinscenování hry Vratislava Blažka⁵⁵ *Kde je Kuřák?* divadlo zrušeno.⁵⁶ Kocourek se tenkrát byl podívat na předváděcí zkoušku, na kterou se dostavili „zástupci pracujícího lidu“, tedy funkcionáři, kteří vzápětí hru

⁵³ Viz tamt.

⁵⁴ Před válkou byl nadšeným návštěvníkem Osvobozeného divadla a „Děček“ E. F. Buriana, později nacházeli mladí vyžití v Divadélku pro 99 nebo ve Větrníku.

⁵⁵ Vratislav Blažek (31.8. 1925 – 28.4.1973), satirik, prozaik, dramatik, scénárista, od 1968 žil v Mnichově. Psal povídky, rozhlasové komedie, autor či spoluautor film. scénářů (*Hudba z Marsu*, 1954, *Starci na chmelu*, 1964, *Dáma na kolejích*, 1966, *Světáci*, 1969).

⁵⁶ Srov. LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 1078 s. ISBN 80-7106-308-8, s. 761.

„rozcupovali tak, že by od herců ani pes nevzal kůrku“.⁵⁷ O zrušení divadla se prý hodně zasadil tehdejší ministr kultury Václav Kopecký⁵⁸.

Od 1. 3. 1947 do 18. 4. 1948 byl Kocourek vedoucím redaktorem časopisu *Lidová kultura*. *Lidová kultura* bylo periodikum, které vycházelo v letech 1945 – 1950 jako kulturně-politický týdeník, jenž měl navazovat na stejnojmenný předválečný časopis S. K. Neumanna. Vydávalo ho odborářské vydavatelství Práce, od října 1946 Ústřední kulturní komise Ústřední rady odborů v nakladatelství družstva Dílo. Časopis byl dobrovolně zastaven v dubnu 1948 a stávající redakce jej opustila. Důvodem byl politický tlak (ačkoli i před únorem 1948 *Lidová kultura* prosazovala kulturní cíle KSČ), časopis se posléze stal propagačním a osvětovým měsíčníkem Díla určeným pro venkov.⁵⁹

Po opuštění práce redaktora se díky svým stykům s mladými literáty, kteří našli pracovní umístění v nově vznikajícím pracovním kolektivu na Barrandově, získal Kocourek místo jako dramaturg Československého státního filmu. Tuto práci zastával od 1. 5. 1948 do 30. 6. 1952. Později se o svém nástupu a o tvůrčí činnosti mladého kolektivu vyjádřil slovy, že o filmu tenkrát věděli asi tolik, že se promítá v kině a že se jim nelíbily prvorepublikové filmy⁶⁰. Byl v tom idealismus mládí a představa, že český film čeká právě na ně, aby jej pozvedli na uměleckou úroveň, a mladí tvůrci se tenkrát sami divili, jak je možné, že si stát může dovolit platit takové množství pracovníků, kteří vlastně s filmem neměli zkušenosti. Na Barrandově

⁵⁷ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁵⁸ Václav Kopecký (27.8.1897 – 5.8.1961), komunistický politik a novinář, od 1921 člen KSČ, redaktor Rudého práva, 1931-1938 poslanec NS. 1945-53 ministr informací, 1953-54 ministr kultury, od 1954 místopředseda vlády. Přední ideolog a propagandista KSČ.

⁵⁹ Viz DOKOUPIL, Blahoslav: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000*. Brno: Host, 2002. 334 s. ISBN 80-7294-041-4, s. 114.

⁶⁰ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

se vytvořily mladé tvůrčí kolektivy a Kocourek vzpomínal na jména jako Zdeněk Bláha⁶¹, Sergej Machonin⁶², Emil Radok⁶³, Jan Kloboučník⁶⁴, Zdeněk Galuška⁶⁵ aj.

Sám se na Barrandově se stal vedoucím jednoho z tvůrčích kolektivů, jak dokládá xeroxová kopie vyrozumění o jmenování z 27. dubna 1950.⁶⁶ Všichni se samozřejmě museli účastnit i nejrůznějších marxistických školení, ale pravdou je, že takové akce brávali s nadsázkou i ti, kteří jinak v socialismus a komunismus věřili.⁶⁷

Jako scénárista byl Kocourek podepsán⁶⁸ pod filmem Výlet pana Broučka do zlatých časů z roku 1949. V letech jeho působení na Barrandově vznikala střídavě díla schematicky kopírující dogmata socialistického realismu, ale vznikly tam v té době i filmy, které měly svou kvalitu. Například v roce 1951 točil Werich Císařova pekaře.

Situace na Barrandově nebyla vždy příznivá, jak dokládá další vzpomínka Vítězslava Kocourka: „I zkušení harcovníci jako Otakar Vávra⁶⁹ hlaholili tehdy o tom, jak velice jim pomáhá usnesení předsednictva ÚV vyzdvižením požadavku stranickosti filmového umění (i s příslušným dovoláním se soudruha Stalina), ale mladým spisovatelům, přišedším k filmu a stejně pomateným nesmysly socialistického realismu, se jednou vytýkalo, že se dopouštějí sucharských snímků, jako byla Karhanova parta, podruhé zas, že se odklánějí od linie, když v době budovatelského rozmachu pomýšlejí na látky jako Život a dílo skladatele Foltýna (Jiří Brdečka napsal obsáhlou synopsi a tuším Jiří Krejčík se o ni zajímal). Jenže v těch pochmurných dobách nešlo o filmy ani o ideje, a tím méně o ideály, šlo o nebezpečnější věci,

⁶¹ Zdeněk Bláha, vl. jm. Klocperk (9.5.1925 – 31.7.1978), dramatik, scénárista, divadelní a televizní kritik. Založil tradici čs. televizních seriálů (*Příběhy rodiny Bláhovy*, 1959-60). Autor div. her, film. scénářů.

⁶² Sergej Machonin (29.12.1918 – 24.11.1995), překladatel, literární a divadelní kritik. 1954-59 redaktor *Literárních novin*, 1969 v *Divadelních novinách*. Signatář Charty 77. Publikoval samizdatových sborníkůch.

⁶³ Emil Radok (1918 – 1976), filmový režisér, bratr Alfréda Radoka (1914 - 1976).

⁶⁴ Jan Kloboučník (5. 12. 1919 - 22. 10. 1974), novinář a dramaturg a spisovatel.

⁶⁵ Zdeněk Galuška (11.7.1913 – 13.2.1999), slovenský prozaik a dramatik, malíř, ilustrátor (autor knih *Slovácko sa súdí*, 1947, a *Slovácko sa nesudí* 1972)

⁶⁶ Podle tohoto dokumentu se vedoucími dalších kolektivů stali Otakar Vávra, Jiří Weiss, Jan Kloboučník, Miroslav Galuška, Jan Werich, Vladimír Kabelík a Bohumil Štěpánek.

⁶⁷ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁶⁸ Spoluscenárista Karel Vaněk.

⁶⁹ Otakar Vávra (nar. 28.2.1911), filmový režisér, z filmů např. *Cech panen kutnohorských* (1938), *Humoreska* (1939), *Pohádka máje* (1940), *Jan Hus* (1945), *Zlatá reneta* (1964), *Kladivo na čarodějnice* (1969).

o mocenský boj, a tu se hodilo označit mladé dramaturgy za exponenty protistranických elementů, a pak už se mohlo hovořit o prodloužených rukách Slánského i s příslušně antisemitskými výroky, zaplat'pánbůh, že strana učinila přítrž té židárně...“⁷⁰

Z Barrantova odcházeli postupně dobrovolně i nedobrovolně mladí filmaři a literáti: „Odešel Bohuslav Březovský, do Divadla na Vinohradech se přesunul Zdeněk Bláha, odporoučel se Sergej Machonin, Jaroslav Hulák se rozhodl věnovat jen překládání, rozžehnal se Emil Radok i Mojmir Drvota⁷¹, z jiné skupiny prchl Adolf Branald⁷²...“⁷³ Snad proto, že stát zjistil, že financovat tak početné týmy je přeci jen neudržitelné. Jak Kocourek vzpomínal, některá odůvodnění bývala kuriózní a na první pohled vykonstruovaná, například Vladimíru Neffovi⁷⁴ bylo prý sděleno, že umělecká hodnota jeho děl není taková, aby zaručila dobré pracovní výsledky u filmu, a přitom se již natáčel film *Tajemství krve* podle jeho scénáře.⁷⁵

Většina lidí se o svém zamýšleném propuštění dozvídala od přátel z kuloárů předem a hledala si novou práci. Vítězslav Kocourek využil nabídky, kterou mu dal starý přítel ze *Studentského časopisu*, básník Ladislav Fikar. Ten nastupoval v květnu 1952 na místo šéfredaktora nakladatelství Československý spisovatel, kde právě ve funkci střídal Františka Kautmana⁷⁶, a chystal se sestavit vlastní redaktorský tým. Kocourek měl ještě možnost nastoupit ke Karlovi Novému do Státního nakladatelství dětské knihy (tvorba pro děti ho lákala již dříve), ale přijal

⁷⁰ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (5) Potopený a zachráněný. *Literární noviny*. 4. 4. 1991, č. 14, s. 16.

⁷¹ Filmový scénárista.

⁷² Adolf Branald (*4.10.1910), český prozaik. Romány ze železničního prostředí (*Severní nádraží*, 1949, *Lazaretní vlak* 1950), prózy *Chléb a písně* (1952), *Dědeček automobil* (1955), *Král železnic*, (1959), romány z dív. života a vzpomínkové knihy (*Stříbrná paruka*, 1947, *Skříňka s líčidly*, 1960, aj.). V 70. letech nesměl publikovat.

⁷³ Viz. KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (5) Potopený a zachráněný. *Literární noviny*. 4. 4. 1991, č. 14, s. 16.

⁷⁴ Vladimír Neff (13.6.1909 – 2.7.1983), spisovatel. Z díla: *Třináctá komnata* (1944), pentalogie *Sňatky z rozumu* (1957), *Císařské fialky* (1958), *Zlá krev* (1959), *Veselá vdova* (1961), *Královský vozataj* (1963). Autor řady filmových scénářů.

⁷⁵ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁷⁶ František Kautman (*8.1.1927), literární vědec, estetik, spisovatel, překladatel z ruštiny, 1949-1952 šéfredaktor nakladatelství Československý spisovatel, 1957-8 vedoucí kulturní rubriky v časopise *Kultura*. v 70. letech publikoval v samizdatu.

Fikarovu nabídku a pro Čs. spisovatele začal pracovat, ještě než mu skončil řádný zaměstnanecký poměr u Československého státního filmu.⁷⁷

⁷⁷ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (5) Potopený a zachráněný. *Literární noviny*. 4. 4. 1991, č. 14, s. 16.

2.3 První etapa působení v Československém spisovateli

Do nakladatelství Československý spisovatel, které fungovalo od roku 1949, nastoupil Vítězslav Kocourek k 1. 5. 1952 a později od roku 1956 do roku 1959 byl jeho šéfredaktorem. Nejprve pracoval jako redaktor v oddělení prózy, zatímco šéfredaktorem byl Ladislav Fikar, když pak nastoupil na jeho místo, Fikar se stal podnikovým ředitelem nakladatelství. Oba opustili zaměstnání téměř současně za aféry kolem vydání prvotiny Josefa Škvoreckého *Zbabělci*.

Kocourek se vždy vyjadřoval s respektem k práci Ladislava Fikara a hovořil o něm jako o člověku, který nakladatelství pozvedl. Do roku 1953 se Československý spisovatel potýkal s dluhem, který se blížil milionu korun, a když Fikar s Kocourkem v padesátém devátém odcházel, odvedlo nakladatelství Svazu spisovatelů na zisku pryč přes 13 milionů.⁷⁸

Redaktorská práce v Čs. spisovateli dovoľovala Kocourkovi, aby se věnoval i vlastní tvůrčí činnosti. Jednak to bylo psaní epigramů, které čas od času uveřejňoval v časopisech *Květen*, *Dikobraz* a *Host do domu*, jednak sporadické literární kritiky otiskované v *Literárních novinách*, *Novém životě* a později v *Plamenu*⁷⁹, a v neposlední řadě sepsání několika rozhlasových her pro mládež. Na konci padesátých let publikoval pohádky pro děti a měl již rozpracován dobrodružný román *Vzpouřa na lodi Bounty* a četné překlady dobrodružné literatury (viz kap. 2.6).

Kocourkovy epigramy vyšly ve sbírce s názvem *Ostré dráčky* v nakladatelství Mladá fronta v roce 1955, s ilustracemi Václava Pátka.⁸⁰ V pozdějších letech nebyl na tyto své verše příliš

⁷⁸ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

⁷⁹ Psaní recenzí jak na české, tak zahraniční knihy se věnoval i v šedesátých letech, zejm. v *Literárních novinách*. Největší pozornost věnoval současné německé beltrii (Hans Christian Bramer, Hans Werner Richter, Hans Erich Nossack, Siegfried Lenz aj.).

Z české literatury se věnoval dílu Karla Poláčka, kromě doslovů ke knihám a menších článků zpracoval obsáhlejší referát o K. Poláčkovi, který vyšel ve sborníku *100 let Karla Poláčka* (Rychnov nad Kněžnou 1992).

⁸⁰ Nebylo to kompletní vydání, ale výbor toho, co autor považoval za nejzdařilejší. Kromě časopisů vyšlo několik epigramů také ve sborníku poezie *Básnický almanach 1956* (Praha: SNKLHU 1957 v edici Klubu čtenářů)

hrdý (o básních z mladých let nemluvil podle rodiny ostatně vůbec nikdy), ale tehdy byly jeho satiry přijímány kladně. Epigramy v knížce *Ostré drápky* byly rozděleny na politické a literární, jedny se věnovaly příznačně dobovým nešvarům jako bylo neplodné schůzování, neschopnost funkcionářů řešit praktické problémy, ale i pochybené prosazování idejí socialistického realismu v kultuře. Literární část se věnovala kritikům, neschopnosti některých autorů napsat čtivé dílo nebo najít svůj styl.⁸¹ Čas od času psal Kocourek epigramy i v pozdějších letech. Kromě epigramů psal občas krátké satiry, několik povídek vyšlo v *Dikobrazu*⁸².

Rozhlasové hry, určené zejména mládeži, se věnovaly dobově oblíbeným tématům obsahujícím náměty revoluce a odboje proti krutovládě a nespravedlnosti. Patřil k nim *Zimník Jánosze Kovácse* (1954, podle Bély Illése⁸³), *Syn pluku* (1955, podle Valentina Katajeva⁸⁴), *Zápas o svobodu* (1957 podle H. Beecher-Stoweové⁸⁵ Chaloupky strýčka Toma).⁸⁶ Klasickým dobrodružným příběhem byla dramatinizace románu R. L. Stevensona *Poklad na ostrově*, který pro rozhlas upravil v roce 1955. Toto téma zpracoval pak ještě jednou v roce 1962, tentokrát měl text podobu divadelní hry s písněmi, hudbu do hry složil Vladimír Vodička⁸⁷ a texty písní napsal Pavel Kopta⁸⁸. Rukopis byl rozmnožen v nakladatelství DILIA.⁸⁹ Hra samotná byla uvedena 20. listopadu 1962 v divadle Jiřího Wolкера⁹⁰.

⁸¹ Viz Příloha 2

⁸² V rukopise např. *Boj proti alkoholismu*, nedat., *Obtíže s pýchou*, 11.2.1960, ad.

⁸³ Béla Illés (1895 – 1974), maďarský prozaik, od mládí se účastnil revolučního hnutí.

⁸⁴ Valentin Katajev (1897-1986), ruský sovětský prozaik a dramatik.

⁸⁵ Harriet Beecher-Stoweová (1811-1896), americká spisovatelka.

⁸⁶ Srov. podle *Slovník českých spisovatelů od roku 1945, Díl 1, A-L*. Vedoucí redaktor Pavel Janoušek. Vyd. 1. Praha: Brána, spol. s r.o., 1995. 552 s. ISBN 80-85946-16-5, s. 308-9.

⁸⁷ Vladimír Vodička (nar. 1.5.1925), skladatel a jeden ze zakladatelů Divadla Na zábradlí.

⁸⁸ Pavel Kopta (11.9.1930 – 21.8.1988), textař, působil též jako dramaturg Černého divadla J. Srnce, spoluzakladatel Divadla Na zábradlí. Je známý především jako autor textů k písním H. Hegerové.

⁸⁹ Viz KOCOUREK, Vítězslav: *Poklad na ostrově*. Rozmnožila DILIA v Praze v prosinci 1962 jako rukopis /v.č. 7588/62/. F 10 20676

⁹⁰ Dnes Divadlo v Dlouhé.

V roce 1957 vyšla Kocourkovi ve Státním nakladatelství dětské knihy kniha pohádek pro děti *Za pohádkou kolem světa* s podtitulem *Pohádky národů z celého světa*⁹¹, o rok později následovaná knihou *Se zvířátky kolem světa* s podtitulem *Pohádky a bajky o zvířátkách*. Knihy ilustrovala Helena Zmatlíková⁹². V obou publikacích Kocourek převypravoval pohádky české i cizokrajné: z Ruska, Polska, Srbska, Indie, Francie, Anglie, Dánska, Německa nebo Ameriky.⁹³

Jako šéfredaktor založil a řídil V. Kocourek následující edice: Edice ilustrovaných novel (vycházela v letech 1956 - 1958), Humor a satira (1957 - 1958), Žatva (překládová řada, od 1958). Uvolnění, které v polovině padesátých let nastalo, dovolilo v Čs. spisovateli vydat např. kompletní Dílo bratří Čapků a Kocourek ve svých pamětech postihuje tehdejší plány: „...s Čapky se v nakladatelské kuchyni ČS cosi hnulo. Branald předestřel plán spisů E. Basse, své staré lásky, já jsem navrhl svého uctívaného (a ne dost doceněného) Jaromíra Johna, Fikar sám načrtl pořad Díla J. Seiferta, přišly na řadu spisy Mahenovy, Šrámkovy, Karla Poláčka, Benešové.“⁹⁴

Překládová paralela edice Žatvy byla tehdy částečným konkurentem nakladatelství SNKLHU, kde byl šéfredaktorem Jan Pilař⁹⁵, a bylo věci cti získat pro své nakladatelství co nejzajímavější tituly: „A tak jsme si trochu zakládali i na tom, že jsme po deseti letech opět

⁹¹ 2. vydání v roce 1967

⁹² Helena Zmatlíková (19.11.1923 – 4.4.2005), česká kreslířka a ilustrátorka, věnovala se především tvorbě pro děti. Jejím druhým manželem byl výtvarník Zdeněk Seidl.

⁹³ Poněkud upravené vyšly tyto knížky po revoluci v nakladatelství Artur: *Se zvířátky kolem světa* v roce 1994 (obsahuje 21 kapitol oproti původním 17), *Za pohádkou kolem světa* v roce 1995 (z 27 vybráno 12). Z obou původních publikací pak byly v nakladatelství Artur sestaveny další tři knihy: *Kocour v botách* (2003), *Pyšná princezna a zázračná jablka* (2001 a 2005) a *O hrbáčkově Aleně* (2005).

⁹⁴ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (11) Hranice tání. *Literární noviny*. 16. 5. 1991, č. 20, s. 16

⁹⁵ Jan Pilař (9.9.1917 – 19.10.1996), básník, literární kritik. Za Květnového povstání řídil *Lidový deník*, po osvobození do 1949 vedoucí kulturní rubriky *Zemědělských novin*. 1949-52 zástupce šéfredaktora *Lidových novin*, 1954 – 59 šéfredaktor *Literárních novin*, pak ředitel nakl. Čs. spisovatel. Jedna z hlavních postav normalizace. Z poezie: *Stesk Orfeův* (1940), *Okov* (1946), *Strom se nepohrývá* (1958), *Kruhy na vodě* (1975), (Zdroj: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*, vedoucí redaktor Pavel Janoušek.

vyvolali jménem W. Saroyana, vydal jsem z Urbánka⁹⁶ jeho starší, hotový, mně známý překlad Odvážného mladého muže na létající hrazdě a hned s ním domluvil Joyceovy Dubliňany a velice se těšil z prvního svazku té nové překladové řady, z Kafkova Procesu.⁹⁷ Pohnutkou Kocourkovou i jeho spolupracovníků nebylo udržovat stranickou linii, ale přinášet čtenářům kvalitní literaturu, i z cenu toho, že riskovali vydávání textů, které se tehdy všeobecně označovaly za rozporuplné. Patřil k nim Vladimír Neff, Jiří Mucha⁹⁸ nebo Jiří Weil⁹⁹. Velké potíže měli také při prosazování románu Edvarda Valenty¹⁰⁰ *Jdi za zeleným světlem*¹⁰¹ (k němuž psal Kocourek rovněž doslov, kniha vyšla v roce 1956).

Nepodařilo se již prosadit Bohumila Hrabala, kterého se Kocourek s Fikarem snažili začlenit do edičních plánů na rok 1959. Hrabal pracoval v nakladatelství za Fikara v propagačním oddělení, kde pracoval také Hiršal, který jako první Kocourkovi přinesl ukázat Hrabalův rukopis, „útlý svazeček s Lhotákovou kresbou jedoucího motocyklisty na obálce, jmenoval se Hovory lidí a obsahoval dvě několikastránkové povídky“¹⁰². Potom na Hrabala upozorňoval Jiří Weil a na redakční poradě také Adolf Branald, k vydání se tedy začala chystat knížka povídek *Skřivánek na niti*. „Pak si vzal Hrabala do prádla Adolf Branald, pokryl podle svého zvyku rukopis četnými vykřičníky, otazníky i zadržkami a odpovědný redaktor Franta Pilar se v zoufalství chytal za hlavu, sváděje krutý vnitřní boj, neboť byl zároveň okouzlen textem a šířán obavami před mastodonty. A tak náš podivný „začínající autor“, který měl, jak jsme zjistili, po šuplících vlastně už několik napsaných knížek, zasahoval do textu byt' to bylo

⁹⁶ Zdeněk Urbánek (12.10.1917), básník, překladatel, spisovatel, literární kritik. Signatář Charty 77. Překládal z anglické a americké literatury. Bás. sbírky *Jitřenka smutku* (1939), *Úžeh tmou* (1940), román *Cestou za Donem Quijotem* (1949), povídky *Životy a svědomí* (1945).

⁹⁷ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (11) Hranice tání. *Literární noviny*. 16. 5. 1991, č. 20, s. 16

⁹⁸ Jiří Mucha (12.3.1915 – 5.4.1991), český prozaik, syn Alfonze Muchy. 1939-45 příslušník čs. zahr. armády ve Francii a v Anglii, válečný zpravodaj. 1951-55 vězněn. Z románů: *Oheň proti ohni* (1947), *Pravděpodobná tvář* (1963), *Studené slunce* (1968), *Kankán se svatozáří* (1969).

⁹⁹ Jiří Weil (6.8.1900 – 13.12.1959), novinář, literární kritik, prozaik, překladatel. Reportážní román *Moskva – hranice* (1937), romány *Makkana, otec divů* (1946), *Život s hvězdou* (1949), *Na střeše je Mendelssohn* (1960).

¹⁰⁰ Edvard Valenta (22.1.1901 – 21.8.1978), prozaik a novinář. 1945-48 pracoval v *Lidových novinách* a v týdeníku *Dnešek*. Román *Jdi za zeleným světlem* (1959), příběh polárníka Jana Welzla *Třicet let na zlatém severu* (1930).

¹⁰¹ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁰² Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (10) Soaré se strýcem Pepinem. *Literární noviny*. 8. 5. 1991, č. 19, s. 16

oběma stranám k vzteku i k lítosti,“ píše ve svých vzpomínkách Kocourek o práci na knize, jejíž výroba byla i přes tuto autocenzuru na jaře 1959 pozastavena a hotová sazba rozmetána.¹⁰³

Přes dílčí neúspěchy považovali nejen hlavní dva nakladatelští pracovníci toto období za úspěšné. Patřilo také k nejkliďnějším a nejspokojenějším obdobím Kocourkova života. Letní dovolené a různé tvůrčí pobyty trávili pracovníci nakladatelství v rekreačních objektech Čs. spisovatele na Slapech na Ždání (Josef Kainar tam jako jediný trvale bydlel). Kousek odtamtud bylo do Stráže pod Ralskem, kde měl chalupu Bohumil Hrabal. A jezdilo se tam i v šedesátých letech, jak později vzpomínal Kocourkův syn Tomáš (*1951). Nerozluční přátelé Kocourek, Fikar, Hiršal a básník Skolaudy trávili prý v přírodě hodiny debatováním o literatuře. Nikdo spisovatele nepodezíral z toho, že snad neumí plavat, ale nezdá se prý stalo, že se zastavili sotva po kolena ve vodě a tam stáli dobrou půlhodinu a řešili nějakou zásadní literární otázku. Oba Kocourkovi synové, Tomáš a Ondřej (*1949), o literaturu příliš nedbali, i jim se ale vryla do paměti bezstarostná léta prožitá s ostatními spisovatelskými dětmi.

¹⁰³ Viz tamt.

2.4 Kauza Zbabělci

Důležitou událostí, která ovlivnila celý chod nakladatelství, bylo ve svém důsledku vydání románu Josefa Škvoreckého *Zbabělci*, který vyšel v nakladatelství Československý spisovatel v prosinci 1958. Škvoreckého prvotinu prosadili k vydání právě Ladislav Fikar a Vítězslav Kocourek, na což bylo pamatováno jejich současníky i později. Např. Milan Uhde¹⁰⁴ ve svém příspěvku na konferenci o životě a díle J. Škvoreckého, kterou u příležitosti jeho osmdesátin uspořádala Literární akademie v září 2003. V této úvaze nazvané „Prozíravý šílenec Josef Škvorecký“ čteme: „Že kniha spatřila světlo světa, způsobili nadšení a odvážní vedoucí činitelé nakladatelství Československý spisovatel, totiž tehdejší ředitel Ladislav Fikar a šéfredaktor Vítězslav Kocourek.“¹⁰⁵ A jinde: „Pokud jde o Ladislava Fikara a Vítězslava Kocourka, byli oba výborní znalci literatury, rozpoznali autorův talent a chtěli mu pomoci na světlo. Jako komunisté byli přitom přesvědčeni, že umělecká pravda a přesvědčivost nemůže být na škodu socialistické kultuře a že jsou povinni prosazovat to vůči omezcům ve vlastních stranických řadách.“¹⁰⁶

Román *Zbabělci* měl důsledky jak v personální politice nakladatelství, tak také v širší diskusi o literatuře a je zároveň považován za přelomový román naší poválečné literatury. Zde jsou připomenuty jen některé dílčí události, které se nejužěji týkají činnosti nakladatelství Československý spisovatel.

¹⁰⁴ Milan Uhde (nar. 28.3.1936), dramatik, básník, signatář Charty 77. Členem redakčního kruhu samizdatových *Lidových novin*. 1990-1992 ministr kultury ČR, 1992-1996 poslancem a předsedou České národní rady, resp. PSP ČR, poslancem i 1996-98. Div. hry *Král-Vávra* (1964), *Svědkové* (1965), rozhlasové a televizní hry.

¹⁰⁵ Viz UHDE, Milan: *Prozíravý šílenec Josef Škvorecký*. *Danny*. Vydává Literární akademie ve spolupráci se Společností Josefa Škvoreckého, 2004, č. 2. ISSN 0862-772X, s. 17

¹⁰⁶ Tamt. s. 19

Nejznámější je pravděpodobně odsuzující referát Ladislava Štolla,¹⁰⁷ pronesený na sjezdu Svazu československých spisovatelů 1. a 2. června 1959, ale tomuto předcházely diskuse v předsednictvu i plénu SČSS.

Kniha získala kritické odpůrce ihned po vydání, ať to byl Jiří Hájek, který uveřejnil kritiku v *Literárních novinách*, Václav Běhounek¹⁰⁸ v *Práci* nebo Josef Rybák¹⁰⁹ v *Rudém právu*.

Jedinou kladnou recenzi vydal ve *Večerní Praze* Jiří Lederer¹¹⁰, který byl krátce na to z redakce tohoto periodika propuštěn.¹¹¹

Recenze Jiřího Lederera vyšla ještě na sklonku roku 1958, dvacátého prosince. Psal v ní:

„Čteš ten román se zatajeným dechem, a ne že by ses strachoval o ty trapné postavičky, hloupé a nabobtnalé žravým sobectvím, ale prostě proto – že je dobře napsán,“ Zbabělci jsou „jedinečným literárním svědectvím o rozkladu světa, který si marně v postavách dospělých hraje na vlastence“ a román v sobě má „silný pozitivní náboj.“¹¹²

Ostatní kritici měli odlišný názor. Václav Běhounek nazval obsáhlejší recenzi z 11. 1. 1959 „Políček mrtvým i živým“ a román je podle něj „výsměchem všem těm lidem, kteří se v prvních květnových dnech postavili se zbraní v ruce proti ustupujícím nacistické armádě... u Škvoreckého jsou hrdiny páskové, kteří si za úděsného temna protektorátu – kdy na každém rohu a na každého číhala smrt – hráli džez a opájeli se džezem a milovali se s holkama. ... Na

¹⁰⁷ Ladislav Štoll (26.6.1902 – 6.1.1981), český literární kritik, teoretik, publicista, od 1946 prof., později rektor Vysoké školy politické a sociální v Praze, po 1952 vystřídal řadu vysokých funkcí ve vládních i kulturních institucích. Po 1948 proslul studií *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii*.

¹⁰⁸ Václav Běhounek (12.9.1902 – 10.12.1980), bibliograf, literární teoretik, kritik a literární historik.

¹⁰⁹ Josef Rybák (1.5.1904 – 15.12.1992), komunistický novinář a básník, od roku 1933 novinář v kom. tisku (*Haló noviny*, *Rudé právo*), 1945–47 šéfredaktorem týdeníku *Nedělní noviny*. 1959–1964 šéfredaktor *Literárních novin*. Studie *Vyprávění o Juliu Fučíkovi*. Ze sbírek: *Pole a lesy* (1928), *Střechy nad hlavou* (1945).

¹¹⁰ Jiří Lederer (15.7.1922 – 12.10.1983), český novinář a publicista. 1946–48 redaktor soc. dem. listů, poté *Světa v obrazech*, 1954–56 redaktor *Světu Sovětů*, 1956–58 *Večerní Prahy*, 1959–62 *Technických novin*, 1962–67 vedoucí výzkumného pracoviště Čs. rozhlasu, 1968–69 redaktor *Literárních listů* (resp. *Listů*) a *Reportéra*. Výrazná novinářská osobnost „pražského jara“, signatář Charty 77. 1970, 1972–73, 1977–80 vězněn, 1980 odešel do SRN.

¹¹¹ Kopie celých recenzí viz přílohy.

¹¹² LEDERER, Jiří: Zbabělci Josefa Škvoreckého. *Večerní Praha*. 20.12.1958, roč. IV., č. 299, s. 3

Škvoreckého románu se zatím cení odvaha a literární dovednost. Odvaha k čemu? K tomu slovnímu a erotickému exhibicionismu?“¹¹³

Josef Rybák recenzi z 14. 1. 1959 nazval „Červivé ovoce“. „Škvorecký se v této knize ukázal jako cynický fotograf, kterému nejsou svaté ani věci, z kterých se zrodila svoboda lidu. Je originální v tom, že se mu podařilo vykreslit vlastní morální charakter autora tak nízko jako doposud nikomu.“¹¹⁴

V novoroční anketě Literárních novin, kdy redakce položila vybraným spisovatelům otázku „Která česká nebo slovenská kniha současné beletrie vás nejvíce zaujala a proč?“ napsal spisovatel Karel Nový¹¹⁵ často připomínanou poznámku: „A pokud jde o prvotinu Josefa Škvoreckého, o Zbabělce, nadaný autor mi připomíná kotě, sice už značně protřelé a chytré, ale nebezpečně napadené prašivinou. Má-li být zachováno při životě, učiňte, co redakční rada Čs. spisovatele opomněla udělat: doneste je ihned k zvěrolékaři!“¹¹⁶

Škvorecký na záporné kritiky reagoval dopisem, který adresoval předsednictvu SČSS a který byl čten na schůzi 16. ledna 1959, na níž byl přítomen i V. Kocourek a L. Fikar. Fikar na schůzi předložil zprávu o ediční činnosti nakladatelství a ve svém projevu zřejmě mluvil za oba spisovatele, odpovědné za vydání, když říkal: „Jsme přesvědčení o zásadně kladném vztahu autora k naší socialistické společnosti, a to nejen proto, že jsme jej poznali osobně při práci nad rukopisem, nýbrž i proto, že známe některé jeho práce jiné.“¹¹⁷ Fikar uznal, že redakční práce na knize nebyla dostatečná, ačkoli rukopis byl dvakrát vrácen k přepracování. „Tato zkušenost bude vážným a nabádavým podnětem celé naší redakci pro práci nad rukopisem a s autory.“¹¹⁸ Na schůzi Škvorecký přítomen nebyl¹¹⁹. Dopis J. Škvoreckého,

¹¹³ BĚHOUNEK, Václav: Políček živým i mrtvým. *Práce*. 11.1.1959, roč. XV., č. 10, s. 5

¹¹⁴ RYBÁK, Josef: Červivé ovoce. *Rudé právo*. 14. 1. 1959, roč. 39, č. 13, s. 4

¹¹⁵ Karel Nový (8.12.1890 – 23.11.1980), novinář a spisovatel, 1952-56 šéfredaktor SNDK, psal romány, historické prózy i knížky pro děti. Z románů: *Městečko Raňkov* (1927), *Chceme žít* (1930), *Rytíři a lapkové* (1940). Vydal několik souborů fejetonů.

¹¹⁶ NOVÝ, Karel, in.: Novoroční anketa, *Literární noviny* 1.1.1959, roč. 8, č. 1, s.5.

¹¹⁷ Viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959 (I)*. Tvar. Roč. 11, č. 13/2000, Edice TVARy, Sv. 13 (2000), s. 7

¹¹⁸ Viz tamt. s. 8

který v něm objasňoval své úmysly při psaní románu a bránil se kritice, byl čten hned z kraje schůze¹²⁰, o práci s redaktory se v něm také zmiňuje, byť spíše okrajově: „Teprve zájem nakladatelství o Zbabělce mi otevřel nové perspektivy – a hned při práci na rukopise jsem seznámil soudruhy Kocourka a Fikara se svým záměrem, s cyklem o Dannym, a oni od samého začátku práce na Zbabělcích s uskutečněním tohoto cyklu počítali.“¹²¹ „Proto jsem byl nesmírně šťasten, když se mi dostalo možnosti vydat knihu. Pracoval jsem na ní se soudruhy Kocourkem a Fikarem pečlivě: na jejich připomínky jsem provedl řadu změn, zkrátil jsem ji asi o čtvrtinu, pozměnil jsem na několika místech kompozici a snažil jsem se pročistit styl i jazyk.“¹²² První diskutující, Jan Drda, brzy obrátil pozornost k redaktorům a důrazně se vyjádřil v tom smyslu, že svou práci nezvládli: „Měla být provedena analýsa, která by našla to rozhodující, co způsobuje negativní charakter románu. Musíme konstatovat, že to redakce nepoznala.“¹²³ Na to, že se situace začíná rozbíhat do šíře, upozornil Oldřich Mikulášek: „Já jsem daleko od Prahy, ale mohl bych vám říci, kolik řečí jsem slyšel o tom, že budou noví šéfredaktoři ve spisovatelích, o Novém životě, že se budou utínat hlavy atd.“¹²⁴ Tehdy však prý, podle Kocourka, nikdo ještě vážně nevěřil, že by kvůli této knize měli přijít o místo. Vilém Závada v diskusi podotkl: „Soudruh Fikar a redaktoři pracují s veškerým zaujetím, vkládají do své práce v nakladatelství celou duši, zejména Fikar, který tím žije, ale přesto se nám stala tato chyba.“¹²⁵ A Andrej Plávka¹²⁶ prohlásil předvídavě, že román udělá mnoho škod nakladatelství i Svazu a že je to velký neúspěch a škoda pro československou

¹¹⁹ Zasedali Jan Drda, Ladislav Fikar, Milan Jariš, Vašek Káňa, Marie Majerová, Oldřich Mikulášek, Jan Noha, Jan Otčenášek, Jan Pilař, Andrej Plávka, za ediční radu nakladatelství František Hrubín a Josef Sekera, Vilém Závada, za nakladatelství jeho šéfredaktor V. Kocourek, za sekretariát A. Bernášková, M. Malíková, V. Maršíček, O. Vyhliďal.

¹²⁰ Viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959 (I)*. Tvar. Roč. 11, č. 13/2000, Edice TVARy, Sv. 13 (2000), s. 10-17

¹²¹ Viz tamt. s. 15

¹²² Viz tamt. s. 17

¹²³ Viz tamt. s. 19

¹²⁴ Viz tamt. s. 22

¹²⁵ Viz tamt. s. 27

¹²⁶ Andrej Plávka (18.11.1907 – 11.7.1982), slovenský básník a prozaik, 1969-82 předseda Svazu slovenských spisovatelů. Psal básně (*Tri pruty Liptova*, 1942, *Ohne na horách*, 1947, *Liptovská písňala*, 1957, *Testament*, 1972), krátké prózy (*Návrat Petra Hugáňa*, 1949), memoáry, eseje a cestopisy.

literaturu, i když Škvorecký je nesporně talent.¹²⁷ Práce Fikara a redaktorů se zastával František Hrubín: „Rozsáhle se mluví o jediném románu, a to přece nemůže zastínit dlouholetou úspěšnou práci nakladatelství. Dopoledne Fikar vypadal, jako že vydal jen Škvoreckého, ale je třeba, abychom ocenili ty jeho pravé zásluhy.“¹²⁸ Vítězslav Kocourek do diskuse nevstoupil, než na konci s poznámkou, která se týkala budoucí práce s mladými autory, v tom smyslu, že by měli mít možnost diskuse nad svými rukopisy, aby nezůstávali osamoceni. Jako příklad dalších nadějných autorů udával Jindřišku Smetanovou a Ivana Klímu.¹²⁹ O změnách ve vedení se na schůzi nehovořilo, pouze se zpřesnily principy redakční práce a bylo ustaveno, že sporné rukopisy talentovaných autorů nebudou posuzovat redaktori sami, ale obrátí se na ediční radu, případně bude o kolektivní posouzení požádáno předsednictvo Svazu, aby se bylo v budoucnu možné vyhnout takovému excesům.¹³⁰ Na příští schůzi byl přizván Škvorecký osobně, a ačkoli na této již V. Kocourek přítomen nebyl, bylo na ní řečeno několik důležitých věcí. Tato celodenní schůze předsednictva ÚV SČSS se konala 30. ledna 1959.¹³¹ V úvodu Škvorecký znovu dlouze vysvětloval vznik svého románu a rozprúdila se diskuse spíše teoretická, nad způsobem Škvoreckého psaní a jeho nazírání na funkci literatury. V mnoha příspěvcích však padaly věty na adresu nakladatelství. Václav Běhounek přímo řekl: „Nechci se obracet proti nakladatelství Spisovatel, ale je mi přímo nepochopitelné, že se v tomto nakladatelství ztratil cit míry.“¹³² A dále poznamenává: „Měli bychom snad uklidnit veřejnost, která dělá z Lederera a Škvoreckého národní mučedníky. To je nezdravý zjev.“ Rybák na adresu nakladatelství prohlásil: „Samozřejmě, že jestli mu někdo nejvíce ublížil jako začínajícímu autoru, tak je to myslím omyl redakce

¹²⁷ viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959 (I)*. Tvar. Roč. 11, č. 13/2000, Edice TVARy, Sv. 13 (2000), s. 28

¹²⁸ Viz tamt. s. 31

¹²⁹ Viz tamt. s. 29

¹³⁰ Viz tamt. s. 31

¹³¹ Zúčastnili se jí kromě Škvoreckého L. Fikar, Milan Jariš, Marie Majerová, Jan Noha, Jan Otčenášek, Jan Pilař, Vladimír Mináč, členové ústředního výboru zastupující nepřítomné členy předsednictva František Buriánek a Jiří Hájek.

¹³² Viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959 (II)*. Tvar. Roč. 11, č. 14/2000, Edice TVARy, Sv. 14 (2000), s. 9

Československého spisovatele. Tady soudruhům selhala základní péče pomáhat talentům ne v tom, že oni chtějí vidět své dílo otištěné, ale dotáhnout tu věc s tím, a nedá-li se prostě už pokračovat v nějakých opravách – a já si myslím, že tento román by těžko snesl nějaké korektury, které by ho mohly vylepšit -, že tady je třeba nemilosrdně říci, jak věc vypadá.“¹³³

Jiří Hájek poukazoval na to, že se z celé záležitosti stává velký problém, který se netýká jen jedné knihy, a ze vzniklé situace vinil Svaz spisovatelů, který mlčí a problémy se zabývá, až když narostou, a zcela otevřeně přiznal, že se celá věc vymkla Svazu z rukou: „Dokonce myslím, že se to vymklo nejenom Svazu, že se z toho stalo něco, čím to nechtělo být, nemělo být. To říkám docela vážně. Literární záležitost přerostla v něco jiného.“¹³⁴ „Že se kolem toho vytváří ovzduší umrtvující každou diskusi, podporující nedořešení každé věci. ... To jsme v minulých etapách už zažili a víte, že se nám to vždycky po letech mstilo.“¹³⁵ A varuje, že se vytváří atmosféra, která místo k úvahám vede k opatrnictví a oportunistu.¹³⁶ A svůj dlouhý příspěvek uzavřel výstižně: „...jestli zůstaneme u toho, že vytvoříme atmosféru takového napětí, zvýšeného napětí, a jestli nebudeme dále mluvit o problémech, které jsou za tou knížkou a jsou mnohem širší, tak jsme prohráli velkou věc, velmi důležitou věc.“¹³⁷

Marie Majerová se přidala ke kritice nakladatelství: „Podle mého názoru není autor sám tak odpovědný, ale v první řadě si to mělo uvědomit nakladatelství, kde jsou přece jen lidé, kteří mají mnoho zkušeností, které autoru chybí.“¹³⁸

Sám Škvorecký měl připravené také prohlášení, které měl v plánu prokonzultovat a otisknout, ale to nebylo považované za vhodné řešení a v usnesení to také bylo vyjádřeno s tím, že záležitost by měla být projednána na dalším sjezdu (celostátní konferenci) SČSS.¹³⁹ Jak je známo, na sjezdu, který probíhal 1. a 2. března 1959, byla kniha Zbabělci podrobena ostré

¹³³ Viz tamt. s. 11

¹³⁴ Viz tamt. s. 19

¹³⁵ Viz tamt. s. 20

¹³⁶ Viz tamt. s. 20

¹³⁷ Viz tamt. s.21

¹³⁸ Viz tamt. s. 22

¹³⁹ Viz tamt. s. 27

kritice jak v referátu Ladislava Štolla, tak také Josefa Tomana¹⁴⁰ a Jiřího Hájka. Druhého března zvolilo plénum ÚV SČSS nové předsednictvo.¹⁴¹ Na schůzi pak Ladislav Fikar předložil žádost o zproštění funkce ředitele nakladatelství, odůvodněnou tím, že chce vyvodit důsledky z omylů, které vznikly v ediční činnosti nakladatelství a že by se rád věnoval plně literární činnosti.¹⁴² Žádosti bylo vyhověno a novým ředitelem nakladatelství Čs. spisovatel se stal Jan Pilař. Ze svých funkcí v krátkých časových intervalech odstoupili Jan Grossmann¹⁴³, Josef Hiršal, Kamil Bednář. Vítězslav Kocourek obdržel potvrzení o propuštění v dopise ze 6. května 1959: „Vážený soudruhu, potvrzujeme Ti, že na Tvoje přání, po vzájemné dohodě a se souhlasem ZV ROH skončí Tvůj pracovní poměr dnem 31. května 1959. Souhlasíme s tím, že v květnu si vybíráš jednoměsíční neplacenou dovolenou.“ Podepsán byl nový ředitel nakladatelství Jan Pilař.¹⁴⁴

Na třetí sjezd SČSS také vzpomínal po letech Kocourek v *Literárních novinách*: „Zjara 1959 byla svolána konference Svazu Spisovatelů a ta se slavnostně a se zahanbující jednomyslností odřekla „všech škodlivých názorů a nálad, jež zazněly na 2. sjezdu“, a odmítla „cizí a revizionismu nahrávající vlivy“, které se promítly i do ediční praxe Čs. spisovatele. Seděli jsme tehdy na té konferenci v dejvickém Internationalu s Ladislavem vedle sebe, a když jsme naslouchali, kterak pod taktovkou Štolla spisovatelé hudou opět tu obehnanou písničku na počest dirigovaného kumštu, po každém takovém duševním striptýzu jsem cítil, jak mi starý

¹⁴⁰ Josef Toman (6.4.1899 – 27.1.1977), prozaik a dramatik, 1923-45 tajemník Spolku výt. umělců Mánes, 1945-53 pracoval na ministerstvu informací. Z románů: *Člověk odnikud* (1933), *Řeka čaruje* (1936), *Don Juan* (1944), *Po nás potopa* (1963), *Sokrates* (1965).

¹⁴¹ Zasedlí v něm Jan Drda, Jarmila Glazarová, Jiří Hájek, František Hrubín, Zora Jesenská, Peter Karvaš, Julius Lenko, Marie Majerová, Oldřich Mikulášek, Vladimír Mináč, Jan Otčenášek, Jan Pilař, Andrej Plávka, Josef Rybák, Ivan Skála, Miloslav Stehlík a Ladislav Štoll.

¹⁴² Viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959* (II). Tvar. Roč. 11, č. 14/2000, Edice TVARy, Sv. 14 (2000), s. 31

¹⁴³ Jan Grossman (23.5.1926 – 10.2.1993), literární a divadelní kritik, překladatel. Stati o poezii (J. Kolář, Fr. Halas, J. Orten), o dramatu a divadle (B. Brecht, A. Radok, činohra Národního divadla). Spolupracoval s Laternou magikou (1959-60), Městským divadlem v Kladně, 1962-68 řídil činohru Divadla Na zábradlí.

¹⁴⁴ Viz BAUER, Michal: *Zbabělci v lednu 1959* (II). Tvar. Roč. 11, č. 14/2000, Edice TVARy, Sv. 14 (2000), s. 32

kamarád stiskává loket, a slyšel, jak šeptá: „Nemá to cenu! Je to hotový!“ Bylo to ponižující představení, ale inkvizitor byl spokojen. A když jsme odcházeli ze zasedačky v houfu náhle jaksi zaražených diskutérů (jen Alexandr Matuška se vyznal Fikarovi otevřeně ze svého špatného svědomí), všiml si Štoll již odepsaného Ládi a obdařil ho studenou poznámkou: „To víš, soudruhu Fikare, zákony vývoje jsou neúprosné a za všechny omyly se platí. A vy jste měli těch zásadních omylů za poslední dobu *celou řadu!* Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne!“¹⁴⁵ Co mínil Ladislav Štoll tou „celou řadou“ omylů bylo podle spisovatelů nasnadě. Velkou diskusi vyvolal román Karla Ptáčníka *Město na hranici*, problematické bylo vydání děl Jiřího Ortena a Františka Halase kvůli obsažným studiím Jana Grossmanna a předmluvám Zdeňka Urbánka. Zbabělci pouze dovršili sérii sporných vydavatelských počinů.

¹⁴⁵ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (11) Hranice tání. *Literární noviny*. 16. 5. 1991, č. 20, s. 16

2.5 DILIA a SNDK

Do Divadelní a literární agentury DILIA, která občas fungovala částečně i jako nakladatelství, mohl Kocourek nastoupit téměř okamžitě. S nadsázkou jednou vzpomněl, že mu tehdy bylo určeno, že nesmí pracovat v kulturních institucích, z čehož mohl usoudit, že DILIA za kulturní instituci úřady nepovažovaly.¹⁴⁶ V DILII trval jeho zaměstnanecký poměr od 8. 6. 1959 do 31. 1. 1964. V této agentuře existovalo oddělení pro vydávání divadelních textů, které pracovalo ve značně jednoduchých podmínkách. Kocourek brzy shledal, že DILIA má vydavatelské oprávnění, a tudíž by mohla jako nakladatelství vydávat divadelní hry, nebo spíše teatrologickou literaturu, pro kterou není v jiných nakladatelských plánech místo. Pro větší vydavatelskou činnost nebyly však podmínky ani finanční, ani praktické (chyběl papír atd.), nicméně Vítězslav Kocourek se pokusil vytvořit alespoň zárodek jakési redakce¹⁴⁷, která zajistila vydávání „studijních textů“¹⁴⁸. Náklady vydávaných textů byly velmi malé, kopie se pořizovaly někdy jen v kanceláři na psacím stroji a levně se vázaly, takže jich vznikly maximálně desítky, ale byla to možnost, jak být v tak mizivém nákladu, představit autory jako byli Becket, Dürrenmat nebo Sartre (*Špinavé ruce*).¹⁴⁹ V tomto téměř improvizovaném nakladatelství vyšel také *Mor v Athénách* Jiřího Koláře, který by žádné z velkých státních nakladatelství v té době nemohlo akceptovat. Kocourek na Koláře vzpomněl ve svých pamětech: „Svěřuje mi Čekání na Godota, můžeme jeho překlad alespoň rozmnožit, když na knižní vydání zatím není pomyšlení, Dilia jej vydá v r. 1963 za „hodnotu 10 Kč“ jakožto ‚neprodejný text určený výlučně pro soukromou informaci divadelních a literárních pracovníků‘, za takový text se nemusejí platit autorská práva, ovšem ani Kolář za svůj příspěvek nic neobdrží, těší nás ale, že aspoň tímto způsobem se dostane na veřejnost. Pak ještě podobně se rozmnoží *Mor v Athénách*, ta divadelní koláž textů Lucretia, Prescott, L.

¹⁴⁶ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z l. 10. 1991

¹⁴⁷ Jeho redakční skupinu tvořili Helena Suchařipová, překladatelky Alena Morávková a Valerie Sochorovská, Iva Hercíková a Jindřich Černý.

¹⁴⁸ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z l. 10. 1991

¹⁴⁹ Zdroj viz výše

Klímy, K. Krause a Kulky i starých Egyptanů, bezpochyby jediné vydání pro foro externo v češtině, jehož se Kolář dočkal, nepočítá-li se vydání v pařížské Edici K.¹⁵⁰

V době jeho působení v DILII, v roce 1961, vyšla Kocourkovi v nakladatelství Československý spisovatel knížka s názvem *Sportovní povídky*. Obsahovala 12 příběhů z různých odvětví, ať to byl box, fotbal nebo tenis. Sportovní tematika jej zajímala celý život a v povídkách se snažil jít za pouhý popis situací a všimnout si psychologie jednajících, mravních principů a hodnotových žebříčků, v jejichž čele bývá nejen touha po vítězství, ale i takové pojmy jako je čest a přátelství. Přítomny byly i reminiscence na druhou světovou válku (*Stovka za 10,9*).¹⁵¹ Povídky nezbudily větší pozornost, nicméně v upravené podobě byly vydány v roce 1963 na Slovensku v bratislavském nakladatelství Mladá léta pod názvem *Si Skvelý, Ogimura* (do slovenštiny je přeložil Rudo Morec).

Po čtyřletém působení v DILII odešel Kocourek do Státního nakladatelství dětské knihy, kde pracoval ve funkci zástupce šéfredaktora od 1. 6. 1964 do 31. 5. 1968. Ředitelem nakladatelství byl v té době Bohumil Říha¹⁵², šéfredaktorem kritik Václav Stejskal¹⁵³.

Literatura pro děti Kocourka přitahovala odjakživa. Ještě na sklonku první republiky začal psát pohádky pro děti, ale jeho hlavním zájmem byly překlady dobrodružné literatury.

Působení V. Kocourka v SNDK bylo ve znamení dvou projektů: vydávání románů Karla Maye, oblíbeného spisovatele mládeže první republiky, především trilogie *Vinnetou*, a vytvoření a vydání encyklopedie pro děti a mládež.

¹⁵⁰ Viz KOCOUREK, Vítězslav. Co bylo, bylo, (12) Dotyky Jiřího Koláře. *Literární noviny*. 23. 5. 1991, č. 21, s. 16

¹⁵¹ KOCOUREK, Vítězslav: *Sportovní povídky*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel. 1961.

¹⁵² Bohumil Říha (22.2.1907 – 15.12.1987), prozaik, 1956-67 ředitel Státního nakladatelství dětské knihy. Autor knih pro děti (*Honzíkova cesta*, 1954, *O letadélku Káněti*, 1957, aj.), románů (*Země dokořán*, 1950, *Venkovan*, 1955 a 1958, *Doktor Meluzín*, 1973).

¹⁵³ Václav Stejskal (14.2.1922 – 17.8.1986), český literární historik a kritik, zvláště literatury pro mládež.

S nápadem na encyklopedii pro děti a mládež přišel Bohumil Říha, představa byla taková, že vzniknou tři svazky odstupňované podle věku čtenářů na předškolní a raně školní (do 9 let), školní mládež (cca 9-14 let) a pak další svazek pro dospívající¹⁵⁴. Knihy určené nejmladším čtenářům se ujal Říha¹⁵⁵. Encyklopedie pro školní mládež byla původně zadána Vladimíru Neffovi, ale ten od psaní brzy ustoupil s tím, že má jiné literární plány. Pak se nápadu ujal Josef Kalaš¹⁵⁶ z Odeonu, ale ani on neměl dost času, aby encyklopedii vypracoval. Knihy se nakonec chopil Kocourek, který ještě rozšířil původní Kalašův scénář, ke spolupráci byl již předtím přizván výtvarník Jiří Rathouský¹⁵⁷. Nakladatelství uzavřelo v únoru 1959 na knihu smlouvu s Kalašem a Rathouským, pracovní název byl „encyklopedie pro malé“, tato smlouva byla zrušená v únoru 1962, kdy nakladatelství uzavírá na stejné dílo smlouvu s Kocourkem. Původní rozsah publikace měl být 448 stran, postupně byla rozšířena více než 700 stran. Na ilustracích v encyklopedii měla velký podíl také Rathouského žena Dora Nováková. Kocourek a Rathouský na encyklopedii společně pracovali asi čtyři roky a kniha s konečným názvem *Vesmír, Země, člověk a my děti*, která byla jubilejní tři tisíci publikací nakladatelství SNDK, vyšla v roce 1966 před Vánocemi. Přípravovala se i verze pro Klub mladých čtenářů. Na tehdejší poměry byla kniha relativně drahá, stála 120 korun.¹⁵⁸ Encyklopedie byla v zásadě připravena už v roce 65 a nakladatelství ji tak také poslalo do Umělecké soutěže k 20. výročí ČSSR. Odborná porota pro literaturu a dramatickou tvorbu, v čele s Marií Majerovou, ohodnotila encyklopedii jako „dílo přesahující průměr soutěžních prací“¹⁵⁹ a udělila autorovi zvláštní uznání.

¹⁵⁴ O tomto plánu se dočteme již v zápisu z 1. porady komise pro hodnocení ediční činnosti v oblasti beletrie, dětské literatury a výtvarného umění za rok 1957. Podle téhož dokumentu se dozvídáme, že Kocourek měl původně psát *Sportovní encyklopedii*.

¹⁵⁵ Jeho *Dětská encyklopedie* vyšla už v roce 1959. Byla populární a v aktualizované podobě ji vydalo v roce 2004 pražské nakladatelství Axioma.

¹⁵⁶ Nakladatelský pracovník.

¹⁵⁷ Český grafik a kreslář, všechny druhy užité grafiky a novinové kresby. Mimo jiné byl také autorem grafických značek nakladatelství Čs. spisovatele, Albatrosu i Olympie.

¹⁵⁸ Běžná kniha pro mládež s rozsahem kolem dvou set stran stála něco přes dvacet korun.

¹⁵⁹ Dopis ze Sekretariátu Umělecké soutěže datovaný 4. června 1965.

Samotná encyklopedie nebyla knihou heslovitou, ale sérií textů k jednotlivým tématům, čímž připomínala spíš obsáhlou učebnici. Pojednávalo se v ní ve 13 kapitolách o historii vesmíru a Zeměkoule, dějinách lidské civilizace, sportu, umění, vývoji techniky, geologii, zeměpise světa, lidském těle, rostlinné a živočišné říši, byla v ní kapitola tabulek měr, letopočtů a znaků, zvláštní část patřila Československé socialistické republice. Výpravná publikace prodávaná v pouzdře z tvrdého papíru měla 759 stran bez rejstříku.

Záhy po vydání však došlo ke komplikaci. Na Štědrý den ráno obdrželo nakladatelství telefonicky pokyn „z nejvyšších míst“, aby knihu okamžitě stáhlo, protože prý v ní schází důležitá osobnost.¹⁶⁰ Kocourek se to od ředitele Stejskala dozvěděl druhý den, kolegové mu nechtěli zkatit Vánoce, ale nikdo nemohl přijít na to, jaká osobnost v encyklopedii chybí. Říha prý Kocourka uklidňoval: „Už jsem měl obavy, že jsi tak geniální, že ti dosud nic nenašli. Vysvětlí se to!“¹⁶¹ Ale místo vysvětlení nastala aféra, jako kdyby smůla pronásledovala Kocourka do každého nakladatelství.

Jak vzpomínal¹⁶², encyklopedie (jejíž celkový náklad činil 30 000 výtisků a třetina nákladu byla prodaná do deseti dní!) byla stažena a odvezena do nakladatelského skladu na zámek Opočno a na knize byly z oficiálních míst shledány chyby. K nim patřilo například vyobrazení proměn svastiky¹⁶³, posvátného hinduistického znamení, které bylo vyloženo jako propagace nacismu, ačkoli ho bylo použito pro ilustraci. A na zasedání Československého ústředí knižní kultury (zkráceného v tehdejších zápisech na Čuk), které se konalo 27. prosince, se rozproutila dvouhodinová debata nad tím, zda ve větě „...zřídili koncentrační tábory, v kterých tisíce lidí chladnokrevně mučili a třeba i zabíjeli“¹⁶⁴ by nemělo místo „třeba“ být slovo „dokonce“, a celkově se mělo právě za to, že kapitola o fašismu je příliš strážlivá a málo zdůrazňuje hrůzy, které byly napáchány. Ředitel Stejskal bránil autora s tím, že dětští čtenáři

¹⁶⁰ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁶¹ Zdroj: strojopisný záznam událostí k jednotlivým datům.

¹⁶² Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁶³ Viz KOCOUREK, Vítězslav: *Vesmír, země, člověk a my děti*. Vyd. 1. Praha: SNDK, 1966 13-152-66, s.372

¹⁶⁴ Viz tamt. s. 373

nesnášejí patos a že daleko lépe přijímají prostá fakta, kterým věří. Nicméně tato argumentace nebyla shledána opodstatněnou.¹⁶⁵ Nikdo také nezpřesnil pramen, ze kterého vyšel zákaz, a Čuk odmítl potvrdit příkaz o zastavení prodeje písemně. Žádal dvě věci, úplně odstranit kapitolu *200 nejznámějších osobností 20. století* a nahradit kapitolu o fašismu novým textem, ale tak, aby to vypadalo, že změny vycházejí z iniciativy nakladatelství (které odmítlo). Zároveň zadali lektorské posudky odborníkům z Ústavu dějin KSČ, Encyklopedického ústavu a Svazu protifašistických bojovníků. Čuk také pozastavil všechny honoráře týkající se encyklopedie (výplaty plně povoleny až v únoru)¹⁶⁶. V následujících dnech pokračovala jednání s Čukem, Kocourek musel vysvětlovat koncepcí jednotlivých kapitol, ale rozhodně si nemyslel, že by tu byl nějaký důvod k tomu, aby prováděl sebekritiku. Nakladatelství chtělo svolat ediční radu a uvažovalo se o svolání předsednictva SČSS, ale na Čuku si nepřáli, aby se věc příliš rozvířovala.¹⁶⁷

Došlé lektorské posudky byly vesměs kladné, zmiňovaly o se drobných dílčích chybách a nepřesnostech, ale jinak označovaly knihu za nezávadnou a naopak za dobrý nakladatelský počín.¹⁶⁸ Když přišel zápis ze schůze Čuku, nebyl v něm zaznamenaný žádný důvod, proč se v knize dělají změny a na čí rozkaz, pouze bylo uvedeno, že se nakladatelství změny zavazuje udělat.¹⁶⁹

Hledal se tedy způsob, jak provést změny, aniž by bylo nutné tisknout knihu znovu.

Nejpříjemnější byl návrh vložit do knihy místo kapitoly o osobnostech obrazovou přílohu o

¹⁶⁵ Zdroj: strojopisný záznam událostí k jednotlivým datům.

¹⁶⁶ Tamt.

¹⁶⁷ Tamt.

¹⁶⁸ „Napsat historii vývoje lidské společnosti na minimálním prostoru a ještě pro dětského čtenáře je úkol velmi, velmi nesnadný. Nelze upřít autorům upřímnou snahu vyličit širokou a složitou tematiku vývoje lidské společnosti srozumitelně a čtivým způsobem i úměrně dětské mentalitě. Ne vždy se jim jejich zámysl podařil. Jsou partie přitažlivě napsané, ale i fráзовitě, míra nutného zjednodušení byla někde přetažena, jinde opět jsou zbytečné nepřesnosti. Celkově však, a to bych rád podtrhl, výběrem uzlových bodů a jejich interpretací vtiskli autoři svému výkladu pokrokový ráz,“ píše J. Novotný.

„Celkově chápu tento velký pokus o jakousi „vyprávěnou encyklopedii“ pro děti za velmi záslužný, je za ním nesporně mnoho práce. Bude vždycky sloužit jen jako doplněk pro informaci dětí, kteří základní poučení o dějinách a jiných oblastech dostávají ve škole. I z tohoto důvodu nemohu omyly, které v něm jsou, pokládat za tak vážné, aby mohly dětského čtenáře „ohrozit“,“ stojí v posudku Karla Bartoška.

¹⁶⁹ Zdroj: strojopisný záznam událostí k jednotlivým datům.

dívech světa, ačkoli by nebylo technicky snadné zasahovat do vazby. Na prvního února se sešla ediční rada a shledala, že na knize nic závadného není a že by se raději mělo počkat, až se situace utiší a do knihy nezasahovat.¹⁷⁰ K úpravám tedy přistoupeno nebylo.

S odstupem času se ke spisovatelům donesl také pravý důvod, proč „nejvyšší místa“ požadovala knihu stáhnout. Encyklopedii obdržela k Vánocům vnoučata tehdejšího prezidenta Antonína Novotného, ve kterém vzbudilo nevoli, že nefiguruje v závěrečném seznamu *200 nejznámějších osobností 20. století*.¹⁷¹ To vysvětlilo, proč se měla odstranit ona kapitola, ačkoli nikdo v nakladatelství nemohl odhalit, kdo v ní chybí. Kapitola o fašismu byla zjevně skandalizovaná schválně jako nejprůhodnější část textu.

Díky uvolnění v období tzv. Pražského jara mohla kniha vyjít v roce 1968, respektive doprodal se její náklad, a začal se připravovat dotisk s příslušnými doplněními. Ve většině kapitol se chystalo jen zpřesnění údajů, které by si vyžádalo větší či menší úpravu dílčích textů či tabulek, zcela přepracovaná, nikoli však rozšířená, měla být kapitola o Československu a měly se upravit kapitoly o světových dějinách, s mimořádnou pozorností věnovanou otázce fašismu¹⁷². Měla přibýt ještě jedna kapitola, jako protějšek 200 nejznámějších osobností se měla objevit série fotografií zachycujících nejvýznamnější události století¹⁷³. O knihu projevila zájem i nakladatelství zvenčí, z Jugoslávie, NDR, ale i z Itálie. Práce na dotisku a další jednání byla však po srpnu 1968 zastavena a encyklopedie už nikdy nevyšla.

Bohumil Říha o knize řekl: „Jsem hrdý na tuto knížku, je vyvrcholením mé ediční činnosti, je tečkou za vydavatelskou prací.“¹⁷⁴

¹⁷⁰ Tamt., poznámka rukou.

¹⁷¹ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁷² Písemné návrhy – soukromý materiál.

¹⁷³ V návrhu stojí jako příklady: „Sarajevský atentát, fotografie z Invaze, sovětští vojáci vztyčují rudou vlajku na střeše říšského sněmu, Heyrovského objev polarografie, atentát na Kennedyho, srážka neutronu s jádrem atomu, fotografie odvrácené strany měsíce...“.

¹⁷⁴ Zdroj: soukromý záznam o událostech.

2.6 Kocourek jako překladatel a autor románů pro mládež¹⁷⁵

Kocourkovy překlady románů pro mládež nejsou spojeny jen s nakladatelstvím SNDK, ačkoli velká jejich část do tohoto období patří. Věnoval se však i jiným překladům, které zde uvedeme.

S překlady dobrodružné literatury Kocourek začal v druhé polovině padesátých let. Prosadit romány K. Maye a získat autorská práva z NDR nebylo nejjednodušší. Připomínalo se, že Maye četl v mládí s oblibou Adolf Hitler, tudíž bylo ideologickým úkolem najít čtenáře Mayova díla i v řadách osobností uznávaných.¹⁷⁶ První knihou tohoto autora, kterou Kocourek přeložil a která vyšla ještě za jeho šéfredatorského působení v Československém spisovateli v roce 1958, byl *Syn lovce medvědů* s předmluvou Františka Hrubína, který se sám zasadil o to, aby román vyšel¹⁷⁷. Kniha vyšla v SNDK jako 18. svazek edice *Knihy odvahy a dobrodružství* a Hrubín právě v předmluvě připomněl, že Mayovy romány s oblibou četli E. E. Kisch, Karel Čapek nebo Josef Hora, výčet dalších osobností podává v doslovu Dr. Bedřich Bösser¹⁷⁸.

V případě Kocourkových překladů šlo u knih pro mládež většinou o volnější převyprávění, nikoli o doslovný překlad, také ve většině tiráží se uvádí „volně přeložil“. Ve všech Mayových románech vyšlých v SNDK / Albatrosu bylo použito ilustrací Zdeňka Buriana¹⁷⁹. Po *Synu lovce medvědů* následoval román *Duch Llana Estacada*, který Kocourek přeložil pod pseudonymem Jiří Bernard. Později používal pseudonymy a jména svých kolegů z důvodu omezení publikačních možností, ale v případě K. Maye tomu tak v 50. a 60. letech nebylo. Důvod byl čistě praktický, Kocourek si uchovával své spisovatelské soukromí – a klid: když vyšel *Syn lovce medvědů* (nákladem 30 000 kusů), dostal jako překladatel sto výtisků, které

¹⁷⁵ Údaje o jednotlivých vydáních vycházejí jednak z toho, že prakticky všechny tyto knihy jsou k dispozici v rodinné knihovně, jednak byly srovnávány s údaji, které registruje Obec překladatelů.

¹⁷⁶ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁷⁷ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁷⁸ Viz MAY, Karel: *Syn lovce medvědů*. Volně přeložil Vitězslav Kocourek, úvodní slovo Františka Hrubína, Doslov Dr. Bedřich Bösser. Vyd. 1. Praha: SNDK, 1958, s. 5 a 267

¹⁷⁹ Zdeněk Burian (11.2.1905 – 1.7.1981), český malíř a ilustrátor, jeho rozsáhlá tvorba obsahuje kromě obrazů (olejomalby, kvaše, pastely) zejména vědeckou a didakticko-popularizační ilustraci. Z.um. (1980)

mohl volně rozdat na propagaci. Rozdány byly do měsíce a ještě dlouho potom se různí lidé dožadovali, aby jim román, který byl brzy rozprodán, sehnal. Tomu se chtěl ale pro příště vyhýbat.¹⁸⁰ *Duch Llana Estacada* vyšel v roce 1959, druhé vydání následovalo v roce 1966, třetí 1970.¹⁸¹

Trojdílný román *Vinnetou* přeložil potom Kocourek pod svým jménem. Všechny díly vyšly poprvé v SNDK v roce 1965, druhé vydání následovalo v roce 1967, třetí o rok později. Na překladu se podílel básník Jan Noha¹⁸² překlady básní obsažených v textu.

Pod pseudonymem Jiří Bernard přeložil Kocourek Mayův román *Černý mustang*, který vyšel v SNDK v roce 1968, druhé vydání následovalo po dvou letech.

Další román *Old Surehand* byl publikován v Albatrosu v roce 1971, Kocourek ve vydání použil dalšího pseudonymu, Václav Hlouček. Druhého vydání se dvoudílný román dočkal v roce 1992, rovněž u Albatrosu, a již pod překladatelovým pravým jménem. V roce 1971 vyšel v Kocourkově překladu ještě román *Poklad Inků*, rovněž pod pseudonymem Václav Hlouček.

Podobný osud měl román *Poklad na Stříbrném jezeře*. Jako první vydání je veden překlad s původním názvem *Poklad ve Stříbrném jezeře*, který vyšel v nakladatelství Olympia v roce 1981, kdy byl Kocourek nucen používat jména svého přítele, překladatele Jaroslava Huláka. V roce 1991 román vyšel v Albatrosu pod názvem *Poklad na Stříbrném jezeře*, ale pod spisovatelovým starým pseudonymem Jiří Bernard¹⁸³. Všechny překlady románů K. Maye vycházely z německého vydání z roku 1952.

V roce 1957 převyprávěl Kocourek román J. F. Coopera *Poslední Mohykán*, vyšel rovněž v SNDK, ale další vydání již neměl.

¹⁸⁰ Podle výpovědi jeho syna, Tomáše Kocourka.

¹⁸¹ Nakladatelství SNDK se od roku 1969 přejmenovalo na Albatros

¹⁸² Jan Noha (26.11.1908 – 19.1.1966), básník, autor veršů pro děti a překladatel. Z poezie: *Spodní prameny* (1934), *Dvanáct májů* (1938), *Milostná větvení* (1944), *Světlo* (1950), *Břehy a vlny* (1955), *Moje sonety* (1957).

¹⁸³ Označen je jako druhé, upravené vydání, což naznačuje, že Kocourek text před novým vydáním zrevidoval a upravil také titul, který v originále zní *Der Schatz im Silbersee* (takže první překlad je přesnější, nicméně příběh sám je od šedesátých let znám pod názvem obsahujícím „na“ díky slavnému německému filmu).

Dalším překladatelským počinem v roce 1957 byl román *Hrdinný kapitán Korkorán* Alfreda Assolanta, který vyšel znovu v roce 1967. Po revoluci jej vydal opět Albatros (1991), po něm nakladatelství Grafoprint-Neubert v roce 1994 a naposledy jej jako součást edice Nejmilejší kniha mého dětství vydala společnost NAVA – Nakladatelská a vydavatelská agentura pro Deníky Bohemia a Deníky Moravia, které edici zřídily.

Nejvíce vydání se dočkal jiný Kocourkův překlad z oblasti literatury pro děti a mládež, a to *Timur a jeho parta* ruského autora Arkadije Petroviče Gajdara. Prvně vyšel v roce 1955 ve Státním pedagogickém nakladatelství, o dva roky později v SNDK. Následovala vydání: SPN 1958, 1959, 1960, SNDK 1960, 1963, SPN 1964, Svět sovětů 1966. V dalších vydáních, která následovala v době, kdy měl oficiální zákaz publikování, bylo uvedeno vypůjčené jméno Naděždy Slabihoudové¹⁸⁴: SPN 1973, 1974, 1976, 1977 a 1979.

Vlastním autorským dílem V. Kocourka byl román *Vzpouř na lodi Bounty*, zpracovávající známý příběh. Kniha vyšla poprvé v SNDK v roce 1960, znovu vydaná byla v letech 1962 a 1968 (stále pod hlavičkou edice *Kniha odvahy a dobrodružství*, sv. 43). Byla přeložena do němčiny jako *Meuterei auf der Bounty* a vyšla třikrát v berlínském nakladatelství Kinderbuchverlag (1966, 1967 a 1968). V roce 1962 přepracoval Kocourek knihu také do podoby televizní inscenace.

¹⁸⁴ Naděžda Slabihoudová (* 1. 5. 1922), překladatelka z estonštiny a ruštiny. V letech 1948-52 byla zaměstnána jako redaktorka v nakladatelství Svět Sovětů v Praze a 1968-77 jako redaktorka časopisu ve Státním pedagogickém nakladatelství v Praze.

2.7 Druhá etapa v Československém spisovateli, zákaz publikování

Do nakladatelství Československý spisovatel se Vítězslav Kocourek vrátil jako šéfredaktor k 1. 6. 1968 na žádost Ladislava Fikara, který byl znovu pověřen funkcí ředitele. Kocourek sám neměl chuť vracet se na místa, odkud byli s Fikarem a ostatními před deseti lety vykázáni, ale posléze se na věc díval tak, že se vraceli dodělat práci, kterou tenkrát začali. I když v devětapadesátém odcházeli narychlo, byly sestavené nakladatelské plány na dalších několik let (jakkoli se v nich později děly další změny). Také edice Klub přátel poezie, kterou chystali původně pod názvem Hlas¹⁸⁵ (byla to edice básnických knih – výborů jednotlivých autorů, ke kterým byla přidávaná malá SP deska s hlasem básníka přednášejícího své verše), a jiné knižnice, které v šedesátých letech v Čs. spisovateli vznikly, byly jejich ideou.

V uvolněném ovzduší osmašedesátého roku se zdálo, že mohou navázat na starou práci stejným způsobem. Politická situace se však rychle změnila a Kocourek byl od začátku roku 1971 zaměstnán pouze jako odpovědný redaktor v oddělení prózy a od počátku roku 1972 byl úředníkem v propagačním oddělení. Popud ke změnám dával aktivně Jan Pilař, který se znovu stal šéfredaktorem nakladatelství, stejně jako v devětapadesátém roce.

Z Československého spisovatele musel Kocourek definitivně odejít v roce 1972. Odešel opět také Fikar a řada dalších pracovníků nakladatelství. Jako reformní komunisté se v očích strany natrvalo očernili. Protestovali proti vstupu sovětských vojsk a často tím byla narušena i dávná přátelství, například Kocourkův někdejší spolužák Jiří Hájek, literární a divadelní kritik, který intervenci podporoval, se s ním na nějaký čas zneprátelil.¹⁸⁶

Tentokrát byl Kocourek postižen i zákazem publikační činnosti. Tomuto se vyhýbal, jako ostatně řada dalších autorů tím, že používal jména svých kolegů, nejčastěji překladatelů

¹⁸⁵ Zdroj: soukromý záznam rozhovoru s V. Kocourkem v Divadle Viola z 1. 10. 1991

¹⁸⁶ Zdroj: rukopisný záznam.

Jaroslava Huláka a Doris Grozdanovičové¹⁸⁷, která se stala jeho blízkou přítelkyní. Z tohoto důvodu je však dnes nemyslitelné sestavit úplnou bibliografii drobných textů, které Kocourek skutečně publikoval. Jedná se o různé předmluvy a doslovy či záložky knih, které vycházely v sedmdesátých a osmdesátých letech.

Občanským povoláním V. Kocourka byla od 1. 10. 1972 do 31. 12. 1980 práce korektora v tiskařských závodech Mír. Poté odešel do důchodu. V roce 1974 zemřela jeho žena Světa na rakovinu. Nový sňatek Kocourek už neuzavřel.

¹⁸⁷ Doris Grozdanovičová (* 7. 4. 1926 Jihlava), nakladatelská redaktorka, překladatelka z angličtiny a němčiny, v 50. letech pracovala jako úřednice, 1961-83 působila jako redaktorka beletrie v nakladatelství Československý spisovatel v Praze. Překládá beletrii z angličtiny a němčiny, z obou jazyků a do obou jazyků rovněž tlumočí.

2.8 Poslední tvůrčí období

V průběhu 70. a 80. let vycházely pod vypůjčenými jmény Kocourkovy překlady literatury pro mládež (viz výše). Větším a soustavnějším dílem v té době bylo také převyprávění Homérovy *Illiady a Odyssey*. *Odysseu* překládal Kocourek sám, na *Illyadě* spolupracoval Jaroslav Hulák. *Odysseia* byla publikovaná v nakladatelství Albatros v roce 1981 a jako překladatel byl uveden Jaroslav Hulák. Později vyšla v nakladatelství Artia (1989) a Aventinum (1990, pod jménem V. Kocourka). *Illiada* vyšla poprvé v Aventinu v roce 1993. Obě knihy byly přeloženy do francouzštiny¹⁸⁸.

V polovině osmdesátých let přeložil Kocourek rozsáhlý román Alexandra Dumase *Salvator*, který vydal v Albatrosu v roce 1986 pod jménem Miroslav Drápal.

Jinou prací, které se Kocourek věnoval po sedmdesátá a osmdesátá léta, bylo psaní posudků na knihy pro různá nakladatelství¹⁸⁹.

Na konci osmdesátých let začal psát literární reminiscence, zárodek pamětí, které ale kompletně nikdy nedokončil, ačkoli měl strukturovaný obsah díla, které mělo pokrýt všechna období jeho tvůrčí práce¹⁹⁰. Část těchto pamětí vyšla v roce 1991 jako četba na pokračování v Literárních novinách pod názvem *Co bylo, bylo*¹⁹¹. Tyto kapitoly se zabývaly především vzpomínkami na setkávání a spolupráci se spisovateli, které měl Kocourek v životě možnost poznat a pracovat s nimi, počínaje přítelem „Joskou“ Hiršalem, přes Jaroslava Seiferta, Bohumila Hrabala, Jiřího Koláře až po Jana Wericha.

¹⁸⁸ Knihy vyšly jako *L'Odyssee* (překlad Marie – José Lamarlette) a *L'Iliade* (překlad Régis Delage) v pařížském nakladatelství Librairie Grunde v edici Les Grands classiques de tous les temps. První vyšla v roce 1989 a dočkala se šesti vydání, druhá v roce 1993 a dočkala se tří vydání.

¹⁸⁹ Sám archivoval posudky k titulům: J. Hais – Týnecký: Janovické vojny. Obraz první poloviny 16. věku; Jindřich Zogata: Střední slunce; Miloš Švách: Hvězdy a meš; Oldřich Kosek: Případ Adler, Případ záhadných sebevražd; Pavel Kraus: Tak zbytečně zemřít..., Nesetřvalý stav; Jan Wenig: Než to zapomenu; Oldřich Dudek: Růžový mužiček a Tarzan; Eva Řezníčková: Bosá vévodkyně; Alexandr Koenigsmark: Cesta sekčního šéfa k moři; A. Šerberová: Železný motýl; Radko Tobičik: Zítřka zapikají Emily; Bedřich Karen: Herec Radan; Jaroslav Podroužek: Starožitník přichází; F. E. Šaman: ?; Milan Cais: Michal a ti druzí; Vojtěch Kantor: Herecký dostavník; Werner Steinberg: Ein Mann Namens Nottrodt; Volker Braun: Ungezwungene Leben Kasts; Filip Jánský: Vyšší moc; Carlos Rasch: Krakentang; Magma am Himmel; Antonín Kovář: Případ Durman; Helena Němcová: Štafle; František Neužil: Raněné pole; Věra Sládková: Rozvody; Erich Fromm: Haben oder Sein.

¹⁹⁰ Zdroj: rukopisný záznam.

¹⁹¹ Viz KOCOUREK, Vítězslav: Co bylo, bylo. *Literární noviny* č.10-21/1991

Vítězslav Kocourek zemřel v Praze po vleklé nemoci 30. prosince 1995 a je pochován na Olšanských hřbitovech.

V pozůstalosti zůstal rukopis slovníku cizích slov pro děti, který Kocourek psal v roce 1968 pro SNDK, ale když mělo dojít k vydání, stal se již nepohodlným autorem. Práce se však v devadesátých letech ujala jeho vnučka Zuzana Kocourková, rukopis upravila a zaktualizovala a slovník s názvem *Cizí slova (nejen) pro děti* vyšel v roce 2001 v nakladatelství Ježek v Rychnově nad Kněžnou. Dá se tedy považovat za poslední publikovanou práci V. Kocourka a uzavírá tak jeho životní dílo, které bylo věnováno právě především dětem a mládeži.

3. Závěr

Tato práce je krátkým životopisem Vítězslava Kocourka, osobnosti, která není všeobecně známá, ale výrazným způsobem se podílela na provozu dvou významných nakladatelství, Československého spisovatele a Státního nakladatelství dětské knihy. Právě tak se Kocourek prosadil jako novinář, překladatel a spisovatel. Všechna období jeho tvůrčí činnosti byla zde charakterizována a podán rámcový pohled na jednotlivé etapy v kontextu vývoje české literatury spolu se všemi podstatnými údaji o jeho vlastní činnosti publikační. Jednotlivá témata byla rozvržena a zpracována tak, jak to zde prostor dovoluje, nicméně osobnost V. Kocourka a kompletní shromáždění bibliografických záznamů zůstává nadále předmětem mé další práce.

4. English Summary

The aim of this work was to present the life and works of Vítězslav Kocourek (1920 – 1995) as a journalist, chief editor of the publishing house Československý spisovatel in the late fifties and also as a translator and author of books for young people. The work emphasizes the periods in publishing houses Čs. spisovatel and SNDK, especially the circumstances, which accompanied the publication of one of the most discussed Czech post-war books: *Zbabelci* by Josef Škvorecký. But there are other important periods of Kocourek's life mentioned and the work tries to present him as a diverse person with lots of professional interests and wide range of published works.

5. Literatura:

Československý bibliografický slovník. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992. 840 s. ISBN 80-200-0443-2

Chvála slova, Sborník mladé poezie. Uspořádali Josef Šedivý, Alena Vrbová a Jan Kopecký. Vyd. 1. Praha: Melantrich, 1940

Lexikon české literatury, Osobnosti, díla, instituce. Vedoucí redaktor doc.PhDr Jiří Opelík, CSc. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3

Malá československá encyklopedie, sv. 1 - 6. Vyd. 1. Praha: Academia, 1987.

Slovník českých spisovatelů od roku 1945, vedoucí redaktor Pavel Janoušek. Vyd. 1. Praha: Brána, spol s.r.o, 1995. 552 s. ISBN 80-85946-16-5

BAUER, Michal: Zbabělci v lednu 1959 (I). Tvar. Roč. 11, č. 13/2000, Edice TVARy, Sv. 13 (2000)

BAUER, Michal: Zbabělci v lednu 1959 (II). Tvar. Roč. 11, č. 14/2000, Edice TVARy, Sv. 14 (2000)

BĚHOUNEK, Václav: Políček živým i mrtvým. Práce. 11.1.1959, roč. XV., č. 10, s. 5

DOKOUPIL, Blahoslav: Slovních českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Brno: Host, 2002. 334 s. ISBN 80-7294-041-4

HIRŠAL, Josef: Vínek vzpomínek. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-85336-00-6

KOCOUREK, Vítězslav: Co bylo, bylo. Literární noviny č.10-21/1991

KOCOUREK, Vítězslav: Ostré drápky. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1955.

KOCOUREK, Vítězslav: Sportovní povídky. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1961.

KOCOUREK, Vítězslav: Vesmír, země, člověk a my děti. Vyd. 1. Praha: SNDK, 1966.

LEDERER, Jiří: Zbabělci Josefa Škvoreckého. Večerní Praha. 20.12.1958, roč. IV., č. 299, s.3

LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří: Česká literatura od počátků k dnešku. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 1078 s. ISBN 80-7106-308-8

MAY, Karel: Syn lovce medvědů. Volně přeložil Vítězslav Kocourek, úvodní slovo Františka Hrubína, Doslov Dr. Bedřich Bösser. Vyd. 1. Praha: SNDK, 1958.

NOVÝ, Karel in.: Novoroční anketa, Literární noviny 1.1.1959, roč. 8, č. 1, s.5.

RYBÁK, Josef: Červivé ovoce. Rudé právo. 14. 1 1959, roč. 39, č. 13, s. 4

UHDE, Milan: Prozíravý šílenec Josef Škvorecký. Danny. Vydává Literární akademie ve spolupráci se Společností Josefa Škvoreckého, 2004, č. 2. ISSN 0862-772X

Další prameny:

Nepublikované rukopisy, poznámky, záznamy.

Odkazy z internetu:

Nakladatelství Artur [online]

URL: < <http://www.artur.cz/zmatlikova.asp> >, posl úpr. 24.2.2006, [cit. 16. 5. 2007],

URL: < <http://www.artur.cz/katalog.asp?co=kategorie&idk=18> > [cit. 10. 5. 2007]

Obec překladatelů, databáze českého uměleckého překladu po roce 1945 [online]

URL: < <http://www.obecprekladatelu.cz/DUP02.htm> > [cit. 14. 5. 2007]

Slovník osobností východní Moravy [online]

URL: < <http://www.divadloschod.cz/val.atheny/?id=osobnosti&what=G> > [cit. 17. 5. 2007]

KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století [online]

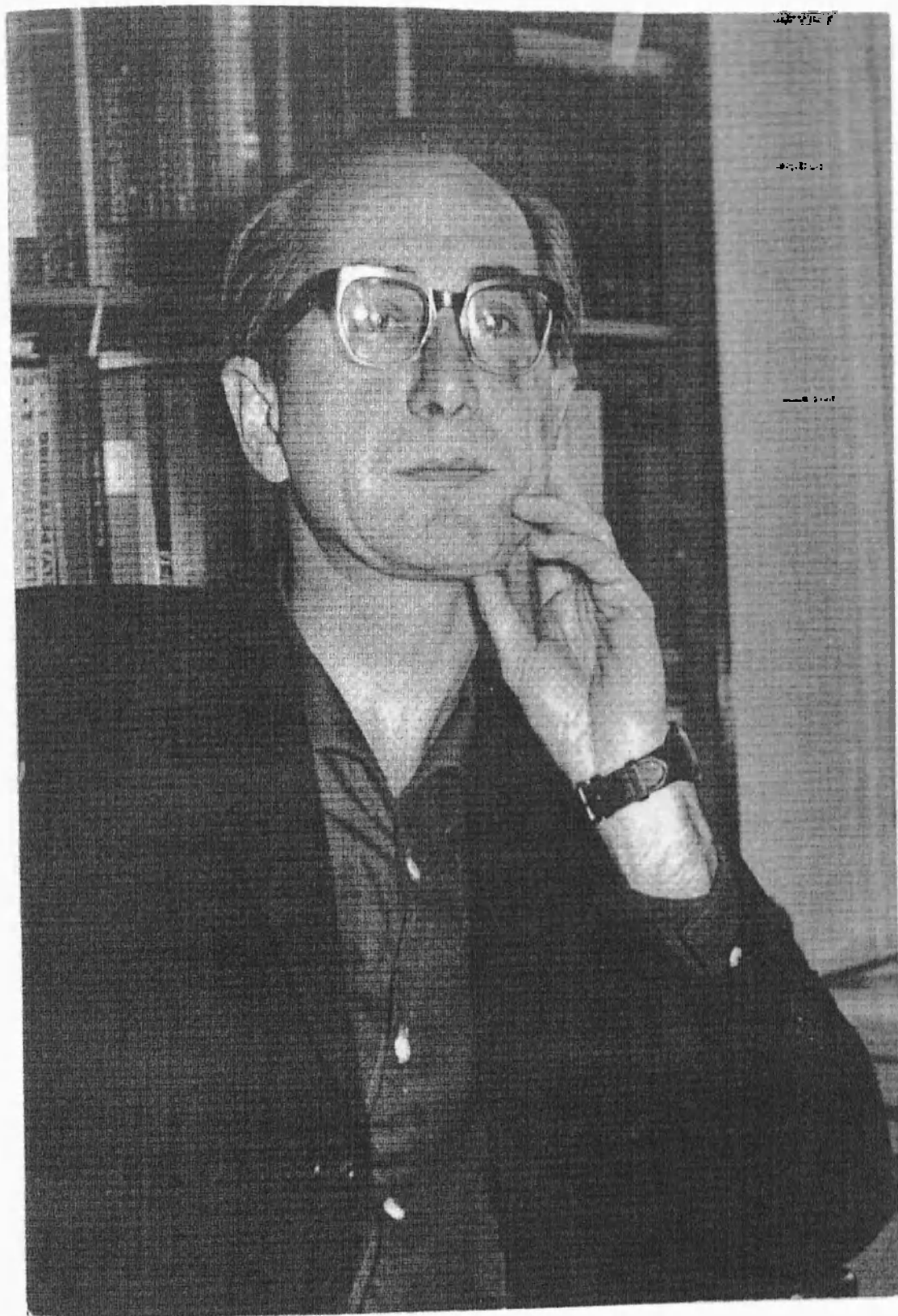
URL: < <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/list.php?od=h&start=41&count=20> > [cit. 17. 5. 2007]

Český hudební slovník osob a institucí [online]

URL: < <http://www.musicologica.cz/slovník/hesla.php?op=heslo&hid=8399> > [cit. 17. 5.

2007], URL: < <http://www.musicologica.cz/slovník/hesla.php?op=heslo&hid=1002848> > [cit.

17. 5. 2007]

Příloha 1

Vítězslav Kocourek v 60. letech
(Foto: soukromý archiv)

Příloha 2

Ukázky epigramů V. Kocourka z knihy *Ostré dráčky*:

Ze života

Na tisíc a jedno procento
soudruhem je podle řečí – vsutku!
Podle příspěvků na rovných sto.
Na jedno pak jenom podle skutků.¹

Není sám

Jindy mluvil hodinu, tři, čtyři, ba i pět,
každý jeho projev obsáhlý byl, bohatý.
Příčina, že smrskl se nes na několik vět
v tom tkví, že mu škrtli všechny citáty.²

Tak to chodí

Nesmějte se pravdě té,
takových je mezi námi víc:
odhlasují všechno na světě,
potom nedělají nic.³

Jak se do lesa volá

Kterak chápat tuto moudrost,
prozradím hned tobě:
Jestli zavřeš jedno oko,
tož já přivřu obě.⁴

Víra

Zdá se mi, že leckde družstevníkům
v srdcích pevná víra v boha plá.
Dříve hnojili svá pole sami.
A teď věří, že to za ně Pánbůh udělá.⁵

¹ KOCOUREK, Vítězslav: *Ostré dráčky*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1955, s. 9

² Tamt. s. 11

³ Tamt. s. 17

⁴ Tamt. s. 26

⁵ Tamt. s. 36

Monolog kritikův

Předně

Není v světě knihy, aby neměla chyb trošku.

Kromě toho

Slavný autor leccos zmůže.

Za třetí

Nade všechno v životě je zdravá kůže.

Tedy

Budu mlčet o knize a kriticky se vrhnu na záložku!⁶

Bystrozraký

Jsi kritik nade všechny kritiky

a všechny převýší tvé bystrozraké zření.

Tvé pronikavé oko odhalí, ó veliký,
hlubokou myšlenku i tam – kde není.⁷

Zoopoetický

Jak ti tvůj zobák narostl, tak zpívej!

V tom přísloví je pravdy dost.

Některých básníků však přesto netýká se.

Těch, kterým vlastní zobák nenarost.⁸

⁶ Tamt. s. 45

⁷ Tamt. s. 46

⁸ Tamt. s. 56

Recenze Jiřího Ledera na román Josefa Škvoreckého Zbabělci (*Večerní Praha*, 20.12.1958, roč. IV., č. 299, s. 3):

ZBABĚLCI Josefa Škvoreckého

Románové prvotina Josefa Škvoreckého Zbabělci (vyd. Čs. spisovatel) je relé vyprávěná ústřední postavou Danným Smířickým, jak a co prožíval v osmi revolučních dnech května 1945 ve východočeském městě. Kdo je Danny? Student z tzv. slušné rodiny, kterého válka zahnila do fabriky.

Jeho zájem se točil okolo dězu a holek; jeho život se třepotal mezi sentimentálními vzpomínkami, povětšinou erotického obsahu, a mezi sněním o budoucnosti. To, co bylo mezi těmito dvěma póly — přítomnost, to byla vždycky jakási otrava. V jelin uzoulinkem světě to páchlo cynismem.

Proto i jeho vyprávění, které tvoří celý román, je úzký světelny kotoučem, vrženým do prostředí maloměstské honorace a především jejich mladých výlupků. Otvírá se před námi pohled na svět, který je splš panoptikem s všelijakými figurami a figurkami. Ale to je jakoby ve-

dílnější pole. — to hlavní je přec jen uloženo v myšlení a pocitech Dannyho, sdělovaných způsobem, který je v naší soudobé literatuře neobvyklý. Danny nezná stud — ať mluví o svém vztahu k dívkám, nebo lžeba o vlasti. Nic mu není svaté.

Čteš ten román se zatajeným dechem, a ne že by ses strachoval o ty trapné postavičky, hloupé a nabobtnalé žravým sobectvím, ale prostě proto — že je dobře mpsán. Román překvapuje, provokuje čtenáře, vyvolá spory — přímo na nich volá. Již tím, že takhle o květnové revoluci ještě nikdo nepsal. Tím schválně nečestným, strašně zdeformovaným, protně zúženým obrazem revolučních dnů. Ale vlastně tou schválností se Zbabělci stávají jedinečným literárním svědec-

tvím o rozkladu světa, který si marně v postavách dospělých hraje na vlastence, na bojovníky. Marně, protože ani jeho děti — Danny a celi jeho parta — nevidí již jeho budoucnost, mají před sebou jen „nějaký nový a nový marný život“.

Směrem světelného kotouče, který odkrývá pěkný nános špíny a cvičámu, dokazuje Škvorecký, že v jeho románu je silný pozitivní náboj. On tu špínu neglorifikuje, prostě jen říká: Tak se žilo, to se nedá nic dělat — a nemá smyslu o tom psát se servítkem. Spodní románový proud táhne čtenáře k jasnému závěru, že takhle se žít nedá, že revoluce přichází a chirurgickým nožem.

A to je — myslím — podstatné, co ve stručnosti třeba říci ke knize, psané s nemalým talentem. A právě na to nemůže zapomenout literární kritika, která bude upozorňovat a rozebírat i problémy a stylové nedůslednosti.

J. Lederer

Recenze Václava Běhounka na román Josefa Škvoreckého *Zbabělci* (Práce. 11.1.1959, roč. XV., č. 10, s. 5):

Škvoreckého román *Zbabělci* Políček mrtvým i živým

Nebylo by nic snazšího než se nad novým českým románem Josefa Škvoreckého „Zbabělci“ morálně rozhořčit pro jeho slovník. Téměř každá stránka románu se pestří výrazem z ulice, podstatnými jmeny a slovesy, tykadly se vyměšovacích orgánů a (funkcí nejčastěji ve spojení s dějlnými událostmi, s nejčistšími lidskými city a s pojmy, v jejichž obsahu je smysl našeho života. To je v románu nápadný vnější znak, jenž nás překvapuje, znechucuje a zarazí spíše svou průměrnou než užitím, které v literárním díle může být někdy zcela funkční a mít ilustrační charakter. Nejsme stoupenec opatrné panenskosti literatury, avšak také ne přátel té slovní atletiky a slovního exhibicionismu, s nímž se pubertální produkce Škvoreckého románová prvotina. To je však toliko jedna — spíše úsměvná — stránka věci, která ovšem dále souvisí s povážlivějším obsahem a s celým rázem díla, s jeho nedostatkem politického myšlení i uměleckého taktu.

Škvoreckého „Zbabělci“ jsou příběhem z května roku 1945, lépe řečeno výsměchem všem těm lidem, kteří se v prvních květnových dnech postavili se zbraní v ruce proti ustupující nacistické armádě, utkali se před Rusy na západ a vrátili do poslední chvíle míru svých zločinů právě v Čechách. U Škvoreckého nejsou hrdiny ti drobní a začasté zcela neznámí lidé, kteří obětavali své životy na prahu svobody a s otevřenou náručí vítali Rudou armádu. Ne, u Škvoreckého jsou hrdiny páskové, kteří si za údášného temna protektorátu — kdy na každém kroku

— a na každého číhala smrt — hráli džez, opájeli se džezem a milovali se s bolškama. Budiž, i to bychom mohli přijmout jako obraz (ovšem toliko jen určitě) části mládeže.

Horší je, že Škvorecký tuto mládež a hlavní postavu románu, saxofonistu Dannyho, do značné míry — i přeloc-které shovívavě ironizací — glorifikuje. Dělá ho soudcem nad historickými dny a nad lidmi ve východočeském pohraničním městě, jehož jméno jistě každý čtenář naráz uvidí. Posmívá se zbabělým měšťáckým dušičkám, soudí větší či menší kolaboranty, utahuje si z „naftalínu“, kteří se najednou objevili na barikádách, vysmívá se snobismu buržoazních paníček, neváhá se do jejich života dívat i klíčovou dírkou.

Ale stojí sám nějak nad nimi se svými „problémy“? Ukazuje snad větší statečnost než mnozí z těchto lidí a lidiček? Nemá víc strachu než oni, kteří se vůči svému okolí a tím méně ve svých očích neměli kdy v nebezpečných chvílích tak stylizovat jako ustavičně na sebe myslí, stylizuje se a „vytahuje“ Danny, jenž v nejvzrušenějších chvílích nezapomíná uhladit zšyby svého saka či nasadit neodolatelný gabričovský úsměv či se dát fotografovat se zbraní, aby imponoval děvčatům?

Danny je pözér: dívá se na svět skrze svůj lesklý a pokřivený saxofon a také skrze něj duje všecku svou moudrost a chytrost. Neustále myslí jen na sebe, na své erotické požitky — takže jeho mladý život se mu povětšinou skládá jen z toho, „co měl s bolškama“. Vůči sobě je bolestivě cynický, ke všemu ostatnímu cynický. Revoluce se pro něho „vysílá z rozhlasu“, cítí vzrušení a je rád, že ho! Praha a možná i Hradčany, z bitvy na hranicích má hluboký požitek, stůstí je mu skrz naskrz věci minulosti (rozuměj té protektorátní, kdy se s několika chlápci vyžíval v džezu). Chce na počátku události, aby komunisté něco provedli, a když nakonec přilízl Rudá armáda (jíž Danny charakterizuje s ještě odpornějším maloměstáctvím, než jakému se vysmívá v přebarvených mesfáčích), nic nového pro Dannyho nezadá. Nemá nic proti komunismu: „Neměl jsem nic proti ničemu, dokud jsem mohl hrát v džezu na saxofon a dívat se na holky.“ Takový je Danny i jeho přátelé. Pözér, cynik, nihilista. Čte se to jako velmi opožděný Sanin (hrdina románu Arcybaševova) nebo Čelínova úpadková Cesta do hlubin noci.

Danny chce soudit, ale bude sám souzen. Budou ho soudit především bojovníci za svobodu, lidé, kteří se v ilegálně organizovali k odporu, k sabotáží a oslabovali nacisty v týle, živí lidé i oběti boje, ale také mládež, jez románem dostala treskný políček.

Pro Dannyho je všechno nakonec nesmysl. Je posedlý erotikou o 10 HP, ale jinak necitlivý ke všemu, co se ho přímo nedotýká. Proto ve své slepote

a se svým omezeným rozumem smete na jednu hromadu hrdiny jako zbabělce, esesáky jako vlastence. Všechno je mu psina.

Na Škvoreckého románě se zatím cení odvaha a literární dovednost. Odvaha k čemu? K tomu slovnímu a erotickému exhibicionismu? K revizi pohledu na naši národní revoluci z května roku 1945? A co znamená Škvoreckého literární a formální dovednost? Český filosof Klíma v době liberálního kapitalismu razil aforismus, že umění v té době je: dát h... u pěknou formu. Což je jak užitě na Škvoreckého román o Zbabělci.

Potácíme se s hrdinou Škvoreckého románu ve světě chorobného individualismu, anarchismu, osobní zvrůle, ve světě, v němž je pro uspokojení a ukončení vlastních přání takovým nadlídem „vše dovoleno“. Jako Smerdjakovu v Dostojevském, Saninovi či jiným úpadkovým literárním produktům doby kapitalismu.

Dekadentní literatura nikdy naplno nekřičí: pryč se životem! Ale bore chut k životu tím, že a jak jej kreslí nesymslný a zmatený. A dáváme-li slovo ubohým románovým „hrdinům“ typu Dannyho, neděláme nic jiného. Žel, nejsem ze Zbabělci přesvědčen, že by Škvorecký chtěl a přišel Dannyho soudit. Spíše se s Dannym vysmívá nesymslností a zmateností života a řádu, o něž usilujeme, a činnost a život člověka redukuje na základní dobrou funkci pohlavních žláz.

Ale to už všechno v literatuře bylo, a nám nezbyvá než se za takové anekdotické a chatrné hrdiny života a současné literatury poděkovat a jako nečistotu je od práhu vymést.

VÁCLAV BĚHOUNEK

NA SNEHU V KRUSNÝCH HORÁCH. Snímek je z velké obrazové monografie Ústeckem očerejška a dneška, kterou vydalo Krajské nakladatelství v Ústí nad Labem.

Příloha 5

Recenze Josefa Rybáka na román Josefa Škvoreckého Zbabělci (Rudé právo, 14. 1 1959, roč. 39, č. 13, s. 4):

Příloha 6

Recenze Jiřího Hájka na román Josefa Škvoreckého Zbabělci (Literární noviny, 23. 12. 1958, roč. 7, č. 51-52, s. 4)

ČERVIVÉ OVOCE

Literární noviny přinesly ve svém letošním prvním čísle ankety, ve které několik spisovatelů odpovídá na otázku, která česká nebo slovenská kniha je nejvíce čtená a proč. Několik spisovatelů se tam také zmínilo o knize Josefa Škvoreckého Zbabělci, kterou vydal koncem roku Československý spisovatel.

Zasloužilý umělec Karel Nový to o Škvoreckém napsal:

„Nedávno jsem mi připomněl knihu, v níž se zanedlouho dostala a chytila, ale samozřejmě nepodléhala prohledání. Má-li být zachvátná při životě, učitel, co redakční rada Čs. spisovatelů opomněla odlišit dočasné je třeba k vyhodnocení.“

Naproti tomu Karel Piččík řadí prvněmu Škvoreckého k nové knize Otčenáškové a ke knížkám Lustrigrafo a jako v těchto knížkách i v ní vidí „současnost nevyměřenou, nevykonstruovanou, neschématickou a objektivní.“

Kdo knihu čte, odpoví si snadno na otázku, kdo má z těchto dvou autorů pravdu. Objavná, neschématická a nevyměřená kniha je vždy objavnější viděnou mladými očima to, co umělecký výkon odhodláš kdysi stranou jako na chvíli vypočítanou střední záležitost, která je ovšem moderní jako nepřítomnost našich dvacátýchletých mladíků?

Pamatujeme nemalo takových objavných knih, po kterých se stáhla zem. Například v litických letech, kdy se přibližila u nás Marie Majerová se svou Slávnou, Marie Pulmanová s Lidmi na zřítovnici, Jilemnický s Kompassem v nás, kdy nás vzrušovaly knihy Aragónovy, Dreisera, Passosa, Marlene Rogardové Gerde nebo knihy sovětských autorů, vyšla s vyloučením veřejnosti také jedná „objavná kniha“. Šmrti na úvahu od F. L. Čáplky. Přestože v uvedeném slově byla právní, že jde o literární událost mimořádného významu, o knihu pravdivou a křavě upřímnou,

buržoazní nakladatel si ji nechtěl vydat jinak než pro subskribentů. Často do hlubin noci od téhož autora byla proti ní někdejší čtení pro lyceistky.

Tanblatou Čáplka dleka víc než soudami američtů Justici, jejichž síly Škvorecký s virtuozitou napodobuje, by mohl být otcem tohoto autora. I tomu chybí vkus a stud, i tedy i upřímnost, s jakou se zpovídá roinné nové hrdina, odhaluje i kus vlastní neselstly samého autora, značnou otrávenost, cynismus a intelektuální hysterii, který vysvětluje do něho národa své postavy, ale i sebe.

„Zbabělci“ zachycují osudy skupiny maloměstských „pásků“ v letech květnové revoluce 1945 v čele s hlavně postavou Daným, jehož životní autor se točí kolem dřávu a holák. Tento Daný se nejprve motá se svými přáteli v květnových dnech, je tatenován do maloměstské tradice místní smrtáky, které tu dělá převrat, když už si myslí, že tím nic nepřekopuje, ale když přes město (ahnou esenci, tak se zbaběle ztráci s jeho páskové se stávají skutečnými „hrubými“ protinacistického odporu. Odštěpili kulomatem nacistický tank a bahní, co by ještě nedokázali, kdyby do boje nezásadili „Rusáci“. Po vzoru románových nebo filmových hrdinů s Divokého západu nastolil však páskové a party a slávu a anonymně se opět ztrácejí v řadách místních obyvatel.

Tedy máš, čtenáři, tu „oskompremiaci, odvážnou, neschématickou a objavnou současnost, jejíž nositeli jsou dvacetiletí přibližněti zletí mladíci, kteří sice mluví jako otrlí chlepi, ale zároveň se (invadují i zplisouně před spaním moulit k Panence Marii.

Knihu Škvoreckého by mohla být zredigováno maloměstské ubohosti, kdyby autorův světovy názor i pohled na skutečnost naučoval hrdinů knihy, cynický pásek. Ale vidíš, jak se autor s touto moderníto mrazivou kochá, jak si v tom libuje a jak léskyptině se „chytí“ ve svých postavách jako jeden z nich. Očima těchto pásků jsou tu vidění i sovětské vojáky jako „negramotní Rusáci,“ bluboko posů duševní uravní Daného:

„Neměl jsem ale proti komunistům. Neměl jsem ale proti němu, jaké jsem mohl brát v úvahu na rozdíl a dívat se na holky. Věděl jsem, že v těchto lidcích, co sedí na dřevěch, a v údob, co tam seděnou zablížej vítrou a vlněnou. Měl jsem v Segelově a Lince a to všechno, je blud. Přeslil po vědění. Znal jsem je se s rozdíly, a dobat na zbaběd, naplastit je moje knihy o slanečtí rosnatě a v galaxiích a o Apollinairist a amerických dělnících. Nyl s nich blud po se ned, kterými já byl přejeden.“

Takových podobných psáží, dáva lidem průchod „filosofie“ psakovství“ by se dalo citovat nemalo. A ty, čtenáři, si o tom myslí své (si-li socialista, osmušl se její odporem, je i ti toin filosofie blížka, tak si to pochvaluj.

Škvorecký se v této knize ukázal jako cynický fotograf, kterému nejsou světe ani věci, s kterými se strodila svoboda lidu, je originální v tom, že se mu podařilo vykreslit vlastní morální charakter autora tak nízko jako dosud nikomu. Jeho Zbabělci jsou originální v tom smyslu, že nemají nic společného s proudem naší socialistické literatury, která se o víc než podává „zprávědi pásků“ o výboju socialistického vítězství. A z toho nasleví nic přes výboju sovětské literární módy.

JOSEF RYBÁK

Zatím jen svědectví

JIM HARR

Na Tomášově protíně Josef Škvorecký. In Znamení (Sv. 365, KOS 18 69) je něco, co říci ni má. symbo- le. není to — na rozdíl od jiných, které dno- často čítají — rozhodně etna opstručná, vy- počítání na jednoznačný obsah a úspěch. Je to právě od zániků té co lonce polimická a výzva. Pod její až příliš okázalou a efektivní literární stylizací, pačena věcná mnoha ne- přímými podněty a na současně americké prvky, každým věk vědní záměr, než jen málo zaručenou smutnou literární skandál, ne- konu vyhovět osna a přelevit se u nekře- vých proměněných hláskotou světoevsti. To rda navrhuje mlčet: o ní a vědomosti, a má je napřáskat. O to spá, že je psána tabulovaná a chy- sta.

Ilustrace zrcadlná spíš o jejím zánětu než bohatě poví, to jsou, jak uvidíme, v tomto případě nejvíce tématu hodné různé. Zabrat v ústředí, dle ona dosti fantastické a od a až do zít vyhledá a umělé životní evduši, v něm v letech okupace rostla, mládež z tzv. lejších rodn, kterou jejích věvil papinkové větvě věd z různých nepřítomných štrapat v ráteku a již ještě bezpodmínečně chránila, před příliš drsnými nárazy spíše než skutečnosti její vlastní činnost — to je záměr přímo vyčítat. Naproti tyhle lid, dle male i potřebo- vané zálibou a dleza nebo v sledních kolekcu- jící trochu z cynismem a níl listem a trochu z nábož. učím, trochu z národním tradico- mi a trochu se západními moderním, konfrontovat byle zvláštní fvečby se sedmi květinovými čty roku list, v nířz historie odváni jejích námané životní tdy, to je ob, který by byl heden znáší umlecké et- kstů. Naproti takového Daného, jakého si vybral Škvorecký za hlavní hrdinu, naproti vložce, znamená by narost i podstatný so s ma centrického chorobopisu té části dneš- ní mládeži (literární i ne-literární), která ve svém „životním postur“ konzervuje různé zby- točné „protektorátní“ hrozbourd a při- kládá mu neobyčejnou přiběžnou hodnotu. V životě stále jako v literatuře.

Jenže tak se nám už začíná drát na jazyk věcných „vědy“ a „světa“, ke kterým nás Škvorecký román provokuje přinejmenším neméně významně, jak učiná, se pokouší o něco větší poněkud odlišného, než čím do- opravdy je. Shrnutí je jen mnoho z jiného a čtení „ak“ půvabného materiálu k takovému lidského květochopisu, jaký bychom chtěli číst, když se značně uměleckou průkazností i některé úkrutné nelichotivé a tvrdě usová- oucí věci o operetních formách i světrně

žepů a prstenů realitou všech sejm histo- rických květochopích dnu ho na psátelství, což to- Po- ují-li vyprávění v první době, má- jedná pětád mzdnost dšatímě satirikou či ho- nicí, co tyřímel řci, co si o svém hrdinovi myslí. Škvorecký, snad ve snaze k c nejro- nosnější, zvláštní svého hrdinu ironizuje a chvilně ho bera věčné. Avšak všim, co od- pouští jemu, v čem je k němu shovívavý, roz- kolisává zároveň svůj obraz objektívní reality. Jestliže se rozhodl číst se ni všechny věci i na dějinnou skutečnost, ke- nové revoluce ošima této ne zcela opěrné mlámskécké tokáděl slinky — vlastně konouka, který od zadržel až do konce v různých variacích filozofuje o tom, že v životě žide o nic než o holky, o to, aby si z nich dělal udělal — jak Daniny říká — co řevie blaha, a docela nakonec není pro něj efektivně nic. „Všechno bylo nic a na nic.“ říká i sám o sobě, ještě když se v závěru knihy ješkává se světočtými zadržel a potom s prvními tuc o směji a žasne nad tím, že tihle lidé sa světa něco chtějí, o něco se záasují, něco milují víc než sami sebe a své bezpečí a pohodlí. Čili, že jeho do- zavadil život končí, je : toto velmi dojat, a o svém budoucím životě, který přijde s tím vším novým, co vědá, to je o rodného města někde na severovýchodní hranicích Čech, vi zatím jen to, že bude rážk doeda jiny než ještě víc se ho bojí.

Z románu, který měl něco probojet, se stal román, který neče a ani nemáze víc než vydat svědectví. Bojuj, za předpoklád, z nich tentokrát autor vyděl, je i jeho svě- dčství alně neupokojivé. Nemůjím už říct o obrazu objektívní (protektorácké reality) zto- musíme přitomně počítat s úznaným omeze- ním, daným pohledem neřátně se mloumí- zasovnlazy z „lepk rdiny“, pro nířz napří- klád komunistické odjoré hradí až na ver- faktický existovat, až když za své dnu dnu: „legální“ činnosti „v ba věch“ mšatní hno- řací občane od jednoho dělnika — s proumu- řim — řádě a zaslouže přes hubu. Škvorec- kých — svědectví je však vzepokojivá, doka- to- Pokud jde o obrat Daného a celé jeho rraty. Navzdory vši jřímě až poněkud exch- cionistické „upřimost“, pokud jde o prozra- zovně postabnost jeho značně rozsáhle ml- lostre a podnikatosti, navzdory všemu až pam-

Netlčky kritičtému, co říci o hodnotě jeho nej- příznivých čít, na jakonec autor iio svému hrdinovi na dně věci to k upř. komané řečy, že si dávé záleží na tom, aby jej ve věce, co říká a čim ho provedl, sklřizoval přinej- meně seostatně epatru a léčřivost. Tady má na myslí neof. překážkou vřtřimostí a kulčost, již Daniny přjeví pu svém mlám hrdiněstém dobrodružství s Francouz a jeho ku- lomati, tak má na zku a mysl i rozře- porádí, odkruty a čestně lesky Daného k treib, kterou sám sobě vytrvale namlouvá, a s- oltu je o své zbroňované převržen, že je pítomná biza, a mnoho jiných věd. A vobee pňovořim o tom, že celý román si může ho- kladě ošitit, proč vůbec existoval tih Dan- nově, z toho roslil, co je formovalo a co vy- vedává dnes v jedné části mládeže různé roz- díly podobných životních pocitů.

Snaha o efekt, o upatní schválnost, je na překážku nejen pravdivosti jeho svědectví, ale ošlá se částo v ostrém rozpore i s proslým požadavky náry a vkusu. Škvorecký např. ne- opomene scéně, v níž Daniny poslouchá rozbla- novou zpřávu o obrčeni květochopě revoluční Práhy, akcentovat limitě vzrást originalním způsobem: „Prachu taky hoffi. Krkl jsem a bla- zátel začal zvrženě hlásit to o těch tap- cích...“ Bez toho křehnutí by to nešlo. Umě- řenosti a vkusu se nedostává v maněm i co- jemu stytovtovnému čísti autorovu: nutně za- barvení dialogu prvky slangu se mění v potbuou naturalistickou fotobopii páskovštiny, v níž se zdřazduje až a manifestně (že) političnu la- einou) okázalostí právě výrazivo souvisejí se známými fyziologickými úkony a k nim při- slušnými tělesnými orgány. Tady a Škvorecký hodně pleče sílu a sílčství, pravdivost a exch- cionistickými sklony.

Proč říkám autorovi všechny tyto nepřijem- nosti, v nich bych ostatně mohl ještě dost dlouho pokračovat? Protože v něm při všem, co je v jeho prvotně problematickém a umě- lecky odvážném, čtím pronikavý talent. Je to talent, schopný bystré psychologické ana- lýzy, schopný se probít z přílišného okázalí mlouvaným literárními učitel i nejčastému přístupu vlastního, dřevěmu a nešupně prav- divému pohledu na skutečnost, na život, který žijeme. Bylo by škoda, kdyby člověk jeho moře- nosti se spokojil jen vyvoláváním jiných lile- ratních bouti ve střední vědy.

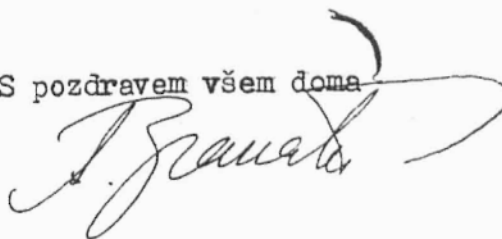
4. listopadu 1959

Milý Víto,

posílám Bounťy, někde v textu najdeš malé návrhy úprav.
Posudek -kopií -Ti přikládám. Originál posílám současně SINDK.

Doufám, že přijmeš ty připomínky - byť některé z nich
jistě subjektivní a od Tvých i názorově odlišné - vlídně. Jinak je
to knížka velmi zajímavá a nepochybuji, že bude mít úspěch.

S pozdravem všem doma

Příloha 7

Dopis od Adolfa Branalda

Příloha 8

Dopis ze Sekretariátu Umělecké soutěže k 20. výročí ČSSR →

SECRETARIÁT UMĚLECKÉ SOUTĚŽE

PRAGA I. MALÁ STRANA VALDEŠIJSKÉ NÁM. 7
TELEFON 513

V Praze dne

4. 8. 1965

Vážený soudruhu

Vítězslave Kocourku

Odborná porota pro literaturu a dramatickou tvorbu Umělecké soutěže k 20. výročí ČSR přijala se zájmem Vaši encyklopedii pro mládež

Vesmír, Země, člověk a děti

Hodnotila ji jako důležitou součást průběhu soutěžních prací a vyslovuje Vám

zvláštní uznání

s přáním dalších uměleckých úspěchů.

M. Majerová

předsedkyně odborné poroty

Příloha 9

Autoportrét

VÍTEZSLAV KOCOVRELE
AUTO PORTRÉT